

Izveštavanje o tranziciji u Hrvatskoj u lokalnom listu Glas Podravine od 1989. do 1990. godine

Ciler, Melita

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:719363>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

Završni rad br. 259_KMN_2023

**Izvještavanje o tranziciji u Hrvatskoj u lokalnom listu *Glas
Podravine* od 1989. do 1990. godine**

Melita Ciler

Koprivnica, rujan 2023. Godine

**Sveučilište
Sjever**

Odjel za Komunikologiju, medije i novinarstvo

Završni rad br. 259_KMN_2023

**Izvještavanje o tranziciji u Hrvatskoj u lokalnom listu *Glas
Podravine* od 1989. do 1990. godine**

Studentica

Melita Ciler

Nositeljica kolegija

Prof. dr. sc. Magdalena Najbar-Agičić

Koprivnica, rujan 2023. godine

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo		
STUDIJ	preddiplomski sveučilišni studij Komunikologija, mediji i novinarstvo		
PRISTUPNIK	Melita Ciler	MATIČNI BROJ	0303079267
DATUM	7. 7. 2023.	KOLEGIJ	Povijest medija i komunikacije
NASLOV RADA	Izveštavanje o tranziciji u Hrvatskoj u lokalnom listu Glas Podravine od 1989. do 1990. godine		
NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	Reporting on Transition in Croatia in the Local Newspaper Glas Podravine from 1989 to 1990		
MENTOR	Magdalena Najbar-Agičić	ZVANJE	redovni profesor
ČLANOVI POVJERENSTVA	1. doc. dr. sc. Irena Radej Miličić, predsjednica 2. izv. prof. dr. sc. Goran Vojković, član 3. prof. dr. sc. Magdalena Najbar-Agičić, mentorica 4. doc. dr. sc. Krešimir Lacković, zamjenski član 5.		

Zadatak završnog rada

BROJ	259_KMN_2023
OPIS	Razdoblje od kraja 1980-ih do početka 1990-ih godina na globalnoj razini, a i u Hrvatskoj, bilo je razdoblje velikih tranzicijskih promjena. Te su se promjene odražavale i na lokalnoj razini. U ovom završnom radu želi se istražiti kako su se ti prijelomni događaji odražavali na lokalnu koprivničku sredinu, a poglavito na pisanje lokalnih novina. Rad se temelji na analizi lokalnog koprivničkog tjednika Glas Podravine u razdoblju od kraja 1989. do kraja 1990. godine. Cilj ovoga rada bio je vidjeti koliko su lokalne tiskovine pratile događaje u vrijeme promjena i kako se mijenjao njihov status.

U radu se želi odgovoriti na sljedeća pitanja:

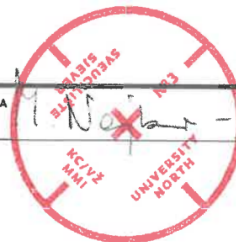
- Kako se u Glasu Podravine izvještava o političkim promjenama?
- Uočava li se i na koji način promjena političke situacije u zemlji?
- Mogu li se prepoznati političke simpatije uredništva novina u tom razdoblju?
- Kako se mijenja status lista u tom razdoblju?

ZADATAK URUČEN

8. 9. 2023.

POTPIS MENTORA

SVEUČILIŠTE
SJEVER

Predgovor

Tema Domovinskog rata uvijek je vrlo atraktivna u Hrvatskoj i ljudi uvijek govore o samom ratu, ali malo tko govori o događajima kojim su doveli do njega. No, posljednjih godina tema tranzicije sve više privlači povjesničare-istraživače pa se sve češće mogu pronaći članci i knjige vezani uz kraj socijalizma u Hrvatskoj.

Ovu temu izabrala sam prvenstvo iz velikog zanimanja za povijest, a i zanimanja za događaje koji su doveli do Domovinskog rata. Također, zanimalo me kako su sve to pratili lokalni novinari i koliko su lokalne novine obavještavale svoje čitatelje o političkoj situaciji države.

Veliko hvala profesorici Magdaleni Najbar-Agičić na mentorstvu, pomoći kod pisanja i strpljenu. Također, hvala knjižničarima Knjižnice i čitaonice „Fran Galović“ Koprivnica na pomoći pri odabiru literature.

Sažetak

Tema ovog završnog rada je izvještavanje o događajima u razdoblju od 1989. do 1990. godine u lokalnom koprivničkom tjedniku *Glas Podravine*. U radu su opisana najvažnija događanja u tranzicijskom razdoblju prije Domovinskog rata. Uvodno je definiran pojam tranzicije te predstavljen razvoj *Glasa Podravine*.

U prvom dijelu rada opisano je tranzicijsko razdoblje 1989. i 1990. godine u Hrvatskoj. Tijekom tog razdoblja zbio se niz važnih događaja koji su temeljito promijenili situaciju u Hrvatskoj i Jugoslaviji: osnivanje političkih stranaka u Hrvatskoj, 14. Izvanredni kongres SKJ, prvi višestranački izbori, Balvan-revolucija, Božićni Ustav.

Sva ta događanja odrazila su se i na pisanje lokalnih novina, *Glasa Podravine*, a taj je odraz predmet analize u ovom radu. Na temelju pisanja lista može se pratiti kako su se novine prilagođavale stanju u državi, ali ponajviše vlasti na području Koprivnice. Novine, iako uobičajeno fokusirane na lokalne prilike, u tranzicijskom razdoblju osvrtaale su se i na važne događaje u državi. Većinom su ipak izvještavale o tome kakav su promjene u zemlji imale utjecaj na lokalnu sredinu. Usko povezane s vladajućima prije tranzicije, tijekom analiziranog razdoblja proširile su prostor kritike društva i vlasti. Međutim, već pred kraj 1990. uočljivo je sužavanje prostora kritike i sve veća ovisnost o vladajućima, što potvrđuje ovisnost lokalnih listova o lokalnom odnosu političkih snaga.

Ključne riječi: *Glas Podravine 1989/1990, tranzicija 1989./1990., osnivanje stranaka, prvi višestranački izbori, Balvan revolucija, Božićni Ustav*

Summary

The topic of this work is reporting on events in the period from 1989 to 1990 in the local newspaper *Glas Podravine*. The work describes the most important events in the transition period before the Homeland War. The introduction defines the concept of transition and presents the development of *Glas Podravine*.

The first part of the work describes the transition period of 1989 and 1990 in Croatia. During this period, several important events took place that fundamentally changed the situation in Croatia and Yugoslavia: the establishment of political parties in Croatia, the 14th Extraordinary Congress of the SKJ, the first multi-party elections, the Balvan revolution, the Christmas Constitution.

All these events were also reflected in the writing of the local newspaper, *Glas Podravine*, and this reflection is the subject of analysis in this paper. Based on the writing of the newspaper, it is possible to follow how the newspaper adapted to the situation in the country, but mostly the authorities in the area of Koprivnica. Newspapers, although usually focused on local situations, in the transition period also reflected on important events in the country. For the most part, however, they reported on how the changes in the country had an impact on the local environment. Closely connected with the rulers before the transition, during the analysed period they expanded the scope of criticism of society and the government. However, already towards the end of 1990, a narrowing of the space for criticism and an increasing dependence on the rulers was noticeable, which confirms the dependence of local papers on the local relationship of political forces.

Key words: Glas Podravine 1989/1990, transition 1989/1990, establishment of parties, first multi-party elections, the Balvan revolution, the Christmas Constitution

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Razvoj koprivničkih novina – <i>Glas Podravine</i>	4
3. Tranzicija 1989. godine.....	7
3.1 Počeci tranzicije i osnivanje stranaka.....	7
3.2 <i>Glas Podravine</i> tijekom 1989. godine o počecima tranzicije	11
4. Tranzicija 1990. godine.....	19
4.1 Izvanredni kongres Saveza komunista Jugoslavije	19
4.2 Izbori – proljeće 1990.g.....	19
4.3 Balvan revolucija.....	21
4.4 Božićni Ustav	22
4.5 <i>Glas Podravine</i> o izvanrednom kongresu	23
4.6 <i>Glas Podravine</i> o izborima 1990.g.....	24
4.7 <i>Glas Podravine</i> o srpskoj pobuni	30
4.8 <i>Glas Podravine</i> krajem 1990. godine.....	30
5. Zaključak.....	34
6. Popis literature	36
7. Popis slika	38

1. Uvod

Nakon Drugog svjetskog rata, Hrvatska je postala jedna od republika Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, uz Sloveniju, Srbiju, Bosnu i Hercegovinu, Makedoniju i Crnu Goru. U studenom 1945. godine proglašena je Federativna Narodna Republika Jugoslavija (kasnije je promijenjeno ime u Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija-SFRJ). Na vlast je došao Josip Broz Tito i Komunistička partija, uvedena je centralizacija i planska privreda, jednostranačje itd. po uzoru na SSSR. Nakon sukoba Tito – Staljin, Jugoslavija je prihvatila pomoć zapadnih zemalja, ušla u savez s Grčkom i Turskom, uvela sustav nazvan samoupravljanje te s Indijom i Egiptom osnovala Pokret nesvrstanih.

Tijekom narednih godina, Jugoslavija je jačala, a 1963. donesen je novi Ustav i promijenjeno ime države u SFRJ. No, već u drugoj polovici 1960-ih dolazi do prve značajne krize sistema: protesta na Kosovu, studentskih demonstracija i hrvatskog proljeća što je rezultiralo donošenjem novog Ustava 1974. godine. Situacija u SFRJ posebno se pogoršala nakon Titove smrti (svibanj 1980.). Diljem zemlje počeli su izbijati štrajkovi, demonstracije Albanaca na Kosovu, postavljala su se pitanja oko državnog uređenja, ekonomije i sl.¹

Godine 1980-e nisu bile obilježene samo krizom u Jugoslaviji, već se produbljivala kriza u Sovjetskom Savezu i drugim zemljama Istočnog bloka što je dovelo do velikih promjena diljem svijeta pa tako i u Jugoslaviju - raspada SSSR-a, završetka komunizma u Europi i kraja Hladnog rata. Sve je to imalo utjecaj i na Hrvatsku i druge republike Jugoslavije pa su se počele javljati želje za osamostaljenje nekih republika, prvenstveno Hrvatske i Slovenije. Ideje liberalne demokracije počele si se širiti i u Jugoslaviji, a tome su se najviše protivile Srbija i Crna Gora.

Razmimoilaženja između jugoslavenskih republika počela su izbijati na površinu već nakon smrti Josipa Broza Tita. To se očitavalo u gospodarskoj krizi povezanoj s velikim zaduženjem, pobuni Albanaca na Kosovu i dr. Srpske vladajuće elite iskazivale su nezadovoljstvo zbog autonomnog položaja Kosova i Vojvodine, željele ujediniti sve Srbe granicama jedne države te optuživale Hrvate za genocid iz Drugog svjetskog rata i da se Srbi diskriminiraju na području Hrvatske. Uz SR Srbiju je stala i Jugoslavenska narodna armija (JNA) koja je bila općejugoslavenska institucija.

¹ Jugoslavija - *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje* - Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=29463>. Pristupljeno: 30.6.2023.

Napetost između republika je eskalirala u siječnju 1990. godine, na 14. Izvanrednom kongresu Saveza komunista Jugoslavije (SKJ), kada je zapravo došlo do raspada vladajuće partije, a time i Jugoslavije. Na stranu Slovenije stala je i Hrvatska, ali i BiH i Makedonija. Odnos Srbije, i Srba u Hrvatskoj koji su bili pod utjecajem propagande Miloševićevog režima, i Hrvatske postajao je sve napetiji, a vrhunac se zbio 17. kolovoza 1990. godine kada je nastala je tzv. Balvan-revolucija. Srbi u Hrvatskoj, potaknuti raznim protuhrvatskim govorima, pobunili su se i napravili cestovne barikade od balvana i stijena u okolici Knina. Time su blokirali sav promet, napravivši Hrvatskoj ekonomsku štetu usred turističke sezone. Osim toga, prekinuti su važni prometni pravci koji su spajali sjevernu i južnu Hrvatsku.

Paralelno s porastom napetosti koji je doveo do otvorenog ratnog sukoba odvijale su se političke promjene koje su značile napuštanje starog komunističkog režima, uvođenje višestranačja i odluke o osamostaljenju Hrvatske. Taj proces nazivamo procesom demokratske tranzicije. Godinu 1989. u Hrvatskoj obilježile se rasprave o političkom pluralizmu i uvođenju višestranačja te postupno osnivanje političkih stranaka. Uvođenje višestranačja prihvaćeno je krajem godine na Kongresu Saveza komunista Hrvatske. Već početkom iduće godine (1990.), održan je 14. Izvanredni kongres Saveza komunista Jugoslavije, a nakon njega Hrvatska počinje s predizbornom kampanjom te izborima u proljeće 1990. Na izborima je pobijedio HDZ, a nakon izbora konstruiran je novi hrvatski Sabor a prije Božića donesen je i novi Ustav.

Rad se temelji na analizi lokalnih koprivničkih novina *Glas Podravine* iz vremena od 1989. do kraja 1990. godine. Digitalizirani brojevi *Glasa Podravine* dostupni su na: <https://library.foi.hr/glas/>. Cilj ovoga rada bio je vidjeti koliko su lokalne novine pratile događaje tijekom tranzicije 1989. i 1990. godine. Koliko su pratili politiku na razni cijele Jugoslavije, a koliko lokalnu politiku? Jesu li pratili politiku drugih republika? Kako je *Glas Podravine* izvještavao o političkim promjenama? Ima li u tome periodu političke simpatije uredništva novina? Kako se mijenja položaj lista? Prema ovim istraživačkim pitanjima postavljene su i sljedeće hipoteze:

H1 – Lokalni tisak prilagođavao se političkoj situaciji u državi i Koprivnici

H2 – Lokalni tisak pisao je samo o onome što se zbivalo na području Koprivnice

H3 – Političke promjene snažno su utjecale na položaj lokalnih medija

Iako iznimno značajni za razvoj situacije i poziciju Hrvatske, politički aspekti promjena koje su započele krajem 1989. godine zasjenjeni su ratnim vihorom koji je uslijedio. Njima se ipak u zadnje vrijeme bave istraživači politolozi i povjesničari, a za potrebe ovoga rada koristila sam knjigu

Davora Paukovića *Usred oluje: politička tranzicija u Hrvatskoj 1989/90.* koja je poslužila za objašnjenje tranzicije 1989. i 1990. godine.

2. Razvoj koprivničkih novina – *Glas Podravine*

Prve novine u Koprivnici pojavile su se krajem 19. stoljeća, a procvat koprivničkog novinarstva dogodio se u međuratnom razdoblju. Neke od tadašnjih najznačajnijih koprivničkih novina bile su: *Demokrat*, *Podravski glasnik*, *Koprivničke novine*, *Koprivnički Hrvat*, *Hrvatsko kolo* i *Podravske novine*. Nakon dolaska ustaša na vlast, većina novina je ukinuta i zabranjena, a oni su krajem 1944.g. pokrenuli list *Podravska straža* koji je ugašen već u proljeće sljedeće godine. (Krušelj, 2020)

Nakon Drugog svjetskog rata Koprivnica, koja je bila jedan od malobrojnih gradova u državi, ponovno je pokrenula izlaženje svog lista. Kratko vrijeme (od rujna 1945. do veljače 1946. godine) izlazio je tjednik pod imenom *Podravske novine*, koji je bio jedan od rijetkih listova koji su izlazili u Hrvatskoj na gradskoj razini. Cilj toga tjednika bio je pripremiti građane za parlamentarne izbora krajem 1945. godine i usvajanje prvog jugoslavenskog Ustava. Nakon toga, tjednik je ugašen. Koprivnica je svoje glasilo dobila tek krajem 1948. godine, kada se je 29. listopada pojavio samo jedan broj *Glasa fronte* u kojem su građane pozivali na predstojeće izbore. Nakon izbora glasilo je ugašeno, a Koprivnica dobiva novo glasilo tek 21. veljače 1950. godine - *Glas Podravine*. (Krušelj, 2021)

Nakon dolaska Komunističke partije Jugoslavije (KPJ) na vlast (svibanj 1945.), uspostavljen je monopol i nad medijima. Mediji su od početka bili pod kontrolom vlasti, a partija je bila stroga. Za kontrolu medija bio je zadužen Agitprop koji pak nije bio u stanju kontrolirati baš svaki medij, posebno one u malim mjestima pa je zbog toga dobivao kritike od strane Politbiroa Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske (CK KPH). Agitprop je imao „svoje ljude“ u redakcijama koji su kontrolirati što se objavljuje, a u malim sredinama redakcije su koristile središnje partijske listove kao putokaze prema kojima su pisali. No, uglavnom u manjim gradovima lokalnih listova nije bilo. Do promjene je došlo početkom 1950-ih, režim je počeo popuštati sa svojim strogim stavovima pa se javljalo sve više lokalnih listova. Te listove nisu uređivali profesionalni novinari što se može primijetiti i u prvim godina izlaženja *Glasa Podravine* jer nije bilo školovanih novinara već su tekstove pisali članovi Partije naglašavajući komunizam.

Tijekom 1960-ih i razvojem samoupravljanja lokalni listovi dobivaju ulogu praćenja i usmjeravanja društvenih procesa, a sve je više profesionalnih novinara koji su bili članovi Partije. Pa je tako sredinom 1960-ih u cijeloj Jugoslaviji izlazilo više od 70 lokalnih listova od kojih su neki imali tiraže veće čak i od 15 tisuća (Slovenija). Male naklade lokalnih listova opravdavale su se poteškoćama u distribuciji, nepismenošću ljudi i niskom kulturnom razinom. Lokalni listovi počeli su zaostajati za „velikim“ dnevnim listovima koji su izlazili na razini republike i regije zbog

zatvorenosti izvora informacija prema lokalnih listovima. Najviše se to moglo primijetiti kod poduzeća koja su često bila nezadovoljna radom novinara. Također, postojao je i problem u financiranju. Listovi su prihode dobivali od dotacija, oglasa i reklama, prodaje skoro i nije bilo mnogo. U drugoj polovici 1970-ih sklapani su ugovori između lokalnih organizacija Socijalističkog saveza radnog naroda (SSRN) i lokalnih listova prema kojima su listovi imali obvezu javnog informiranja, a lokalne zajednice financijske obveze. Tijekom 1980-ih mediji su sve više bili uključeni u politiku, a počeli su javljati i omladinski mediji sa svojim idejama te je veliku ulogu zauzeo i radio. (Najbar-Agičić, 2020.)

U prvim izdanjima *Glasa Podravine*, ispod naslova bilo je naglašeno kako je to „predizborni bilten Narodnog fronta grada i Kotara Koprivnice“, a iznad naslova pisao je dobro poznati slogan „Smrt fašizmu – sloboda narodu“. Najavljeno je kako će izlaziti svakog petka, a cijena mu je bila tek dva dinara. Godinu dana kasnije mu je podignuta cijena, a iz podnaslova je izbačeno „predizborni bilten“ i napisano „organ“ te najavljeno da će list izlaziti dva puta mjesečno. Iako je list u početku bio isključivo orijentiran na politiku, kasnije se je počelo pisati i u drugim temama, a pratila su se događanja iz raznih mjesta i sela. U veljači 1953. godine, ponovo je izmijenjen podnaslov, „organ socijalističkog saveza radnog naroda grada i kotara Koprivnice“. Godinu dana kasnije, list nakratko mijenja ime u *Koprivnički tjednik* te piše kako izlazi svake subote, a cijena mu je povećana na 10 dinara. U prvom broju (1.1.1954.), redakcija je objavila kratku obavijest pod naslovom „Poslije dvije godine“, a napisano je kako je do promjene u naslovu lista došlo zbog njegovog izlaženja, „naš list od povremenog izlaženja postao najprije polumjesečnikom, a nedavno tjednikom i drugo što on uglavnom tretira problematiku grada i kotara Koprivnice.“ Uz to je napisano i kako se u drugim podravskim gradovima osnivaju vlastiti listovi.² U kolovozu 1955. godine, tjednik opet dobiva staro ime – *Glas Podravine*. Redakcija je objavila tekst pod nazivom „Ponovo *Glas Podravine*“, a ime su ponovo promijenili zbog toga što je veliki broj općina (njih 11) ušao u sastav koprivničkog kotara. Krajem listopada 1958. godine s naslovne strane uklonjen je slogan „Smrt fašizmu – sloboda narodu“. U kolovozu 1969., promijenjen je podnaslov u „informativni tjednik koprivničke komune“, a nekoliko mjeseci kasnije (veljača 1970.) u podnaslov je dodano „i đurđevačke komune“. Na naslovnoj strani napisana je i obavijest pod nazivom „Starta »Đurđevačka kronika«“, a objašnjeno je kako će *Glas Podravine* objavljivati poseban prilog iz toga kraja.³ Nekoliko godina kasnije (1975.) opet je promijenjen podnaslov u „glasilo Socijalističkog saveza radnog naroda Općine Koprivnica“, a taj podnaslov se zadržao sve do sredine ožujka 1990. godine kada je uklonjen. Iako u novinama nema objašnjenja zašto je podnaslov uklonjen, može se primijetiti da se list sve više posvećuje političkom

² Redakcija „Poslije dvije godine“, GP 1954/1 str. 1

³ „Starta »Đurđevačka kronika«“, GP 1970/6 str. 1

stanju u državi (uvođenje višestranačja, novi Zakon o informiranju). Pa se može zaključiti da je podnaslov uklonjen zapravo zbog stanja u državi, jer je socijalistički savez odlazio u prošlost. Početkom 1993., promijenjen je naslov – *Glas Podravine i Prigorja*, a uz naslov napisana su imena triju gradova Koprivničko – križevačke županije: Koprivnica, Đurđevac, Križevci. Redakcija je objavila tekst pod imenom „Umjesto uvodnika“ u kojem navodi da je do promjene došlo zbog toga što je Koprivnica postala središte županije.⁴ Narednih godina *Glas Podravine* izbacuje i dodaje u naslovu „Prigorje“ te mijenja boju naslovnice i cijenu. Pod naslovom *Glas Podravine* izlazi i danas.

⁴ Redakcija „Umjesto uvodnika“, GP 1993/2 str. 1

3. Tranzicija 1989. godine

3.1 Počeci tranzicije i osnivanje stranaka

U drugoj polovici 80-ih u Hrvatsku je stigao val liberalizacije, a Savez komunista (SK) je počeo gubiti legitimitet. Savez komunista Hrvatske (SKH) je smatrao da će liberalizacija ublažiti nezadovoljstva, a komunisti će je moći kontrolirati. U tome svemu počele su se već potkraj 1988. i 1989. javljati inicijative za osnivanje opozicijskih stranaka. (Goldstein 2003: 371)

Početkom 1989.g. Jugoslavija je ulazila u sve veću krizu. Tijekom ljeta 1988., vođa SK Srbije Slobodan Milošević je po srpskim gradovima počeo organizirati „mitinge istine“ (nazvani još i „antibirokratska revolucija“ i „događanja naroda“), a smijenio je rukovodstvo Vojvodine, Kosova i Crne Gore. Zbog čega je došlo do pobune Albanaca na Kosovu jer su smanjene ovlasti pokrajinskih vlasti. (Goldstein, 2003: 366-367) Prosvjedi na Kosovu kasnije su bili važni i za početak pobune dijela Srba u Hrvatskoj. Tako je u Kninu 28. veljače 1989. organiziran miting podrške kosovskim Srbima i srpskoj politici, a Slovenija i Hrvatska su optužene da daju podršku Albancima. Također, došlo je do prikriivenog sukoba između Stipe Šuvara i Slobodana Miloševića, kada je Šuvar govorio o nejedinstvu, neprovođenju odluka i blokiranju Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije (CK SKJ) te je kritizirao antibirokratsku revoluciju. U Beogradu je tada održana 20. sjednica CK SKJ gdje je Šuvar u svom izlaganju upozoravao na stvari koje usporavaju obnovu SK i socijalističko samoupravljanje te je kritizirao višestranački sistem istaknuvši da ljudi stvarno ne odlučuju i da je rješenje u pluralizmu. (Pauković 2018: 50-54)

U Hrvatskoj se od početka 1989.g. pojavljivalo sve više glasova za liberalizaciju političkog sistema i želja za demokratizaciju u okviru socijalističkog poretka i postojećih institucija. Prema Ustavu SFRJ i zakonima nije bilo dozvoljeno osnivanje stranaka, već samo društvene organizacije s političkim programom ali u okviru Socijalističkog saveza. Krajem veljače 1989. Srbija je vršila sve veći pritisak prema Sloveniji i Hrvatskoj. U Hrvatskoj je tada predstavljena inicijativa za osnivanje Hrvatske demokratske zajednice (HDZ), a Predsjedništvo SFRJ se izjasnilo kako osnivanje opozicijskih stranaka nije prema ustavu. U Hrvatskoj su se izjasnili kako pluralističke inicijative u SRH inspiraciju nalaze u inicijativama u SR Sloveniji, ali i da SKH i Socijalistički savez radnog naroda Hrvatske (SSRNH) žele pridonijeti daljnjoj demokratizaciji društva.

U prvoj polovini 1989. održano je više rasprava i sastanaka na temu političkog pluralizma. Jedna strana je podržavala da se u Hrvatsku uvede pluralizam, dok je druga strana bila protiv jer bi se tako narušila ionako nestabilna situacija. Komunisti su zagovarali koncept nestranačkog pluralizma, odnosno pluralizam unutar Socijalističkog saveza. U proljeće 1989. održao se sastanak vlasti i čelnika opozicijskih skupina. To je bio pokušaj da se definiraju pravila po kojima bi se

alternativnim skupinama omogućilo djelovanje kroz Socijalistički savez. No, na tom sastanku nije prihvaćena radna verzija prijedloga o djelovanju organizacija u SSRNH, ali su došli do zaključka kako treba mijenjati postojeći Zakon i temeljne dokumente Socijalističkog saveza. Stav o političkom pluralizmu bio je taj da je političko organiziranje moguće unutar Socijalističkog saveza, ali da prema Ustavu nije moguće stvarati nove političke stranke. (Pauković 2018: 61-71)

U drugoj polovici 1989.godine, Srbija je sve više težila centralizaciji čime bi se smanjile ovlasti SK u drugim republikama. Tijekom ljeta 1989., srpska propaganda sve je više govorila o ugroženosti Srba u Hrvatskoj, a Hrvatska je to ocijenila kao pokušaj širenja antibirokratske revolucije. U srpnju (8.-9.7.1989.) u Kninu se obilježavala proslava 600. obljetnice Kosovske bitke, iako je trebalo biti mirno slavlje, pretvorilo se u skup pobunjenih Srba koji su pokušavali promovirati velikosrpske ciljeve. Nakon toga odnos Srbije i Hrvatske sve se je više počeo zaoštavati, a Predsjedništvo CK SKH izjavilo je da se Hrvatskom širi antibirokratska revolucija te je zatraženo da se zaštiti SRH i njeno mjesto u Jugoslaviji. Tijekom rujna održavane su sjednice CK SKH na kojima su osuđivali „pokušaj destabilizacije i kosovizacije Hrvatske“ od strane Srbije. Time je prekinuto razbolje „hrvatske šutnje“, nastavljeno je daljnje razvijanje liberalizacije i slobodnije djelovanje opozicije te se osjećalo sve veće „nacionalno buđenje“.

Sredinom listopada održani su unutarpartijski izbori u Hrvatskoj. Na izborima se odlučivalo tko će biti kandidat za partijske funkcije, od lokalnih do saveznih. Novo se partijsko vodstvo trebalo birati na kongresu Saveza SKH u prosincu. Ti izbori su trebali biti pokazatelj demokracije unutar SKH, ali birala su se tek imena kandidata dok se o njihovom radu nije znalo. Rezultati su bili takvi da su izabrani oni s vrha popisa (popis je bio napravljen abecednim redom). Sredinom studenog održana je sjednica CK SKH na kojoj je Predsjedništvo CK SKH usvojilo „Stavove“ o prijedlozima zakona koji bi se primjenjivali u razdoblju do donošenja novog Ustava SFRJ i SRH. Odlučeno je da se formira institucija za vođenje političkog dijaloga, a tu bi uz Sabor i legalne društveno-političke organizacije mogli sudjelovati i nelegalizirane i neregistrirane organizacije. No, isto tako naglašeno je kako organizacije i udruženja koja žele sudjelovati na izborima moraju biti registrirana, članice SSRN i djelovati kroz SSRN. Takav oštar kriterij trebao je onemogućiti da proces pluralizacije ne dovede do međunacionalnih razdora. (Pauković 2018: 100-103)

Još u drugoj polovici studenog 1989., demokratizacija u Hrvatskoj činila se daleko. Predložene izmjene Zakona o društvenim organizacijama i udruženjima nisu previše promijenile situaciju. O prijedlogu zakona govorilo se i na raspravi održanoj krajem studenog koju je organizirao Koordinacioni odbor za društvene djelatnosti i udruženja građana SSRNH. U toj raspravi su sudjelovali predstavnici opozicijskih udruženja i uputili veliki broj kritika da se sve svodi na staro.

Oni koji su podržavali prijedlog tvrdili su da je tim zakon omogućeno legaliziranje političkih organizacija, ali prijedlog je sadržavao „odredbu iz Ustava SFRJ prema kojoj se slobodom političkog udruživanja nitko ne smije koristiti radi rušenja osnova socijalističkog samoupravnog demokratskog uređenja.“ (Pauković 2018:116)

No, do promjene je došlo prije uzbune oko mitinga istine u Ljubljani (zakazan je za 1. prosinca). Počelo se sve više raspravljati o višestranačkom sistemu, samo se postavljalo pitanje trebali li se uvesti odmah ili postepeno. Zbog već spomenutog mitinga koji se je trebao održati u Ljubljani, u Hrvatskoj se počelo strahovati da bi se nešto takvo moglo dogoditi i ovdje pa je došlo do brojnih zahtjeva za demokratizacijom kao odgovorom na Miloševićev politički pritisak. Kritizirao se i nestranački pluralizam smatrajući da se tako želi očuvati monopol i „stari svijet“, a višestranačju se najviše protivila Jugoslavenska narodna armija (JNA). U Hrvatskoj, 1. prosinca 1989., Žarko Puhovski napisao je skicu peticije Saboru SRH za raspisivanje slobodnih višestranačkih parlamentarnih izbora. Peticija je prihvaćena 5. prosinca na zasjedanju Koordinacije hrvatskih oporbenih stranaka i grupacija, a 10. prosinca krenulo se s potpisivanjem na zagrebačkom Trgu Republike. Od 10. do 17. prosinca prikupljeno je 146 tisuća potpisa, a inicijativa za raspisivanje višestranačkih izbora prihvaćena je na 184. sjednici Predsjedništva CK SKH. (Pauković 2018: 115-122)

U prosincu (11.-13.12.) 1989. održan je Kongres SKH u Zagrebu na kojem je prihvaćeno višestranačje i podržani slobodni demokratski izbori. (Goldstein, 2003: 374) Također, izabran je novi predsjednik CK SKH Ivica Račan, usvojeni amandmani na glavni dokument kongresa (oslobađanje političkih zatvorenika, slobodno izražavanje mišljenja, uvođenje višestranačja itd.) te je usvojena „Ljudska deklaracija“ u kojoj su izložena opredjeljenja kongresa kao što je ukidanje smrtne kazne, prestanak političkih suđenja, zaštita okoliša, pravo na zdrav i kvalitetan život i dr. Taj Kongres ujedno je bio i priprema za nadolazeći 14. Izvanredni Kongres SKJ. (Pauković 2018: 123-124)

Tijekom 1989. godine postupno su nastajale nove političke organizacije, često ne do kraja jasnog statusa. U veljači 1989.g. osnovano je Udruženje za jugoslavensku demokratsku inicijativu (UJDI), prvo opozicijsko udruženje u Hrvatskoj. Predsjednik Savjeta UJDI, Branko Horvat, objasnio je za *Vjesnik* da je to zamišljeno kao organizirana skupina od uglednih jugoslavenskih intelektualaca kojima je cilj utjecati na zakonodavstvo i donošenje novog ustava. UJDI je dobila i svoje glasilo – *Republika*, koje je izašlo samo u pet brojeva zbog problema financiranja. Djelovanje UJDI u prvoj godini svodilo se na pisanje peticija i izrade zakonskih prijedloga, a posvećivali su pažnju i događajima na Kosovu te su se zalagali za princip „jedan čovjek – jedan glas“. UJDI je bila jedina politička organizacija koja je djelovala na području cijele Jugoslavije, ali nije bilo jasno radi li se o

inicijativi, pokretu ili stranci. UJDI svojim djelovanjem nije uspio privući veliki broj ljudi, rekli su kako ne žele izlaziti na izbore iako su imali pravo na to. No, dio članova uključio se predizbornim aktivnostima 1990. godine. (Pauković 2018: 56-61)

U svibnju 1989. osnovan je Hrvatski socijalno-liberalni savez (HSLs). Osnivačka skupština održana je u zagrebačkom Narodnom sveučilištu 20. svibnja 1989. Predsjednik stranke bio je Slavko Goldstein. HSLs se zauzimao za stvaranje liberalnog i demokratskog društva u Hrvatskoj, ali i u cijeloj Jugoslaviji. Njihova ideja je bila da se putem liberalne demokracije riješi i nacionalno pitanje. U svojoj Programskoj deklaraciji su iznijeli kako polaze od načela „slobodna zajednica je ona u kojoj je slobodan i svaki pojedinac“ te se smatra kako se „nacionalno pitanje Jugoslavije može riješiti samo federalizmom utemeljenim na konsenzusu s pravom naroda na samoodređenje do odcjepljenja“. Tijekom 1989., HSLs je postala ugledna stranka. Prije izbora u proljeće 1990., na mjesto predsjednika stranke došao je Dražen Budiša, studentski vođa tijekom Hrvatskog proljeća. (Goldstein 2003: 371-372)

Sredinom siječnja 1989. na Plješevici je održan neformalan sastanak oko stvaranja političke organizacije. Tu se je Tuđman nametnuo kao vođa inicijative, a prije toga bio je u zatvoru zbog sudjelovanja u hrvatskom nacionalnom pokretu 1972. godine. i zbog intervjua u kojem je kritizirao politiku 1981. godine. Prvo javno okupljanje inicijative održano je 28. veljače 1989. godine na tribini Društva književnika Hrvatske gdje je predstavljen Prednacrt programa Hrvatske demokratske zajednice (HDZ) u 14 točaka. U tom Prednacrtu naglašavaju se prava Hrvata u okviru avnojevske Jugoslavije, a traženo je i da se Hrvatska i SFRJ priključe Europskoj zajednici te povezivanje s iseljeništvom. Osnivanje HDZ-a već je u početku naišlo na kritike novina *Vjesnik* i *Danas* koji su pisali o povratu pojedinaca iz „maspoka“, a zamjerali su i to što su na tribini govorili protiv komunizma. Osim hrvatskih novina, o Tuđmanu su pisale i beogradske novine koje upozoravale da se radi o nacionalističkom programu, a da Tuđman umanjuje broj stradalih Srba za vrijeme Drugog svjetskog rata te da sve proizlazi iz ustaštva. HDZ nakon toga objavljuje bilten u kojem iznosi da su sve optužbe bez dokaza, neargumentirani, neistiniti i sl. Na sastanku s SSRNH-om, SSRNH je izjavio kako imaju probleme s djelovanjem HDZ-a, a HDZ je smirivao situaciju izjasnivši se kako će promijeniti sve zahtjeve. HDZ su kritizirali i na sjednicama CK SKH-a objivajući inicijativu za osnivanje stranke jer su se istaknuli kao nacionalisti. Tijekom proljeća došlo je do sukoba unutar HDZ-a zbog nesporazuma oko Nacrta prijedloga za pokretanje HDZ-a. Jedna skupina podržavala je Tuđmana za predsjednika, dok su drugi smatrali kako predsjednik treba biti Marko Veselica. Tuđmanova skupina organizirala je Osnivačku skupštinu bez znanja Veselice i time je on isključen iz rada HDZ-a. Prihvaćena je Programska deklaracija u kojoj se navodi da će HDZ poštovati Ustav SRH i Ustav SFRJ te da će raditi unutar SSRNH. Također su naveli kako se uređenje odnosa u

Jugoslaviji može zasnovati na poštivanju povijesnih prava hrvatskog naroda, tražilo se obnavljanje Matice hrvatske i dr. hrvatskih kulturnih društava u BiH i Srbiji. Tijekom ljeta 1989.g., HDZ je dobio produžnice u svijetu, a prikupljena su financijska sredstva preko katoličkih ustanova u SFRJ i katoličkih misija u svijetu te je time došlo do značajnog povezivanja HDZ-a i Katoličke crkve. HDZ je otvoreno nastavio kritizirati režim i djelovati u nacionalističkom raspoloženju pa su se zbog toga Srbi smatrali ugroženima od strane Albanaca na Kosovu i ponovo probuđenih „maspokovaca i ustaša“ u Hrvatskoj. HDZ je smatrao da se u Jugoslaviji treba poštovati ravnopravnost republika i Ustav iz 1974. te su naglašavali povijesno pravo hrvatskog naroda na samoodređenje do odcjepljenja kako piše u odlukama AVNOJ-a i ZAVNOH-a. (Pauković 2018: 81-89)

Pored HSLŠ-a i HDZ-a u tom razdoblju osnovane su i druge političke stranke: Savez komunista Hrvatske - Stranka demokratskih promjena (SKH-SDP), Hrvatska seljačka stranka (HSS), Hrvatska narodna stranka (HNS), Hrvatska kršćanska demokratska stranka (HKDS), Koalicija narodna sporazuma (KNS) i dr.

3.2 Glas Podravine tijekom 1989. godine o počecima tranzicije

U 1989. godinu koprivničko novinarstvo ulazi još u potpunosti utabanim stazama samoupravljanja. Iz prvog broja saznajemo o sastanku aktiva novinara i „kompletnog društveno-političkog rukovodstva“ općine.⁵ Lokalni listovi u formalnom smislu jesu glasila Socijalističkog saveza radnog naroda te su otvoreno na neki način „produžena ruka“ vladajućih.

Promjene su ipak od početka godine postupne napredovale. Krajem siječnja 1989.godine, u Koprivnici je održana sjednica Općinskog komiteta SKH Koprivnica, a *Glas Podravine* prenio je dio događanja pa se tako navodi kako je situacija u zemlji teška, a sudionici su govorili kako vlast treba pronaći rješenje za izlazak iz krize.⁶ Uskoro se pojavljuju i tekstovi koji potvrđuju demokratizaciju unutar Saveza komunista. U prvom broju iz veljače, *Glas Podravine* objavljuje kako su „delegati Općinske konferencije SSRNH Koprivnica na svojoj sjednici u utorak, 31. siječnja, usvojili niz dokumenata vezanih uz izborne aktivnosti u organizacijama Socijalističkog saveza općine Koprivnica.“ Te su podržali kandidate za člana Predsjedništva SFRJ iz SR Hrvatske.⁷ Uz to, novinari su pisali kako se članovi SSRNH Koprivnica pripremaju za nadolazeće izbore. U zadnjem broju koji je izašao u veljači, objavljen je intervju, pod naslovom „Suprotstavljanje neželjenim pojavama i

⁵ „Tradicionalni susret novinara i funkcionara“, GP 1989/1 str. 1

⁶ VI. K. „Obavezni smo (sa)čuvati bratstvo i jedinstvo“, GP 1989/3 str. 2

⁷ „Usvojeni dokumenti o izbornim aktivnostima“, GP 1989/4 str. 1; VI. K. „Podržana kandidatura za člana Predsjedništva SFRJ“, GP 1989/4 str. 1

napadima na Titovo djelo i JNA,“ sa sekretarom Općinskog komiteta SKH Koprivnica u kojem se razgovaralo o aktivnostima SKH Koprivnica, koji su njihovi zadaci prije Kongresa SKJ i sl.⁸

U sljedećem broju objavljeno je kako je održana sjednica Predsjedništva OK SKH Koprivnica na kojoj se raspravljalo o reformama koje su neki podržavali, a drugi su rekli kako ih je teško provoditi.⁹ Također, provedeni su izbori od 28. ožujka do 4. travnja za članove mjesnih konferencija SSRN u mjesnim zajednicama.¹⁰

U prvom broju u travnju objavljeno je kako je održana „sjednica Koordinacionog odbora Susreta bratstva i prijateljstva općina Hrvatske i Slovenije koji je 30. ožujka razmatrao teze za reformu Saveza sindikata Jugoslavije.“ na kojoj se raspravljalo o položaju radnika.¹¹ Dok se u posljednjem broju iz travnja naglašava žaljenje za Titom i „boljim vremenima“, objavljen je intervju pod naslovom „Samo jedinstvom možemo prevladati krizu na svim razinama“ s članom CK SKJ Josipom Bukovčanom povodom najavljenog izvanrednog Kongresa SKJ. Bukovčan je govorio o tome što misli o nadolazećem Kongresu, reformi SKJ, o Šuvaru kao predsjedniku Predsjedništva CK SKJ te je održana sjednica SK Koprivnica povodom obilježavanja 70. godišnjice osnivanja KPJ.¹²

U svibnju, koprivnička organizacija Saveza komunista počela je s pripremama za izbore, a to je preneseno i u novinama.¹³ Također, može se vidjeti i ekonomsko stanje tako što je sredinom svibnja objavljeno kako je privredna situacija u Koprivnici sve teža zbog velikih kamata banaka i visoke stope inflacije.¹⁴ Isti taj broj, iz 19. svibnja 1989., objavljen je na hrvatskom i slovenskom jeziku u suradnji s općinom Domžale u Sloveniji, što se može vidjeti kao dokaz zbližavanja sa Slovenijom koja je predvodila tranziciju.

U prvom broju iz lipnja objavljeno je kako započinju izbori u SK¹⁵, a u sljedećem broju objavljeno je kako su „izbori za delegate OK SSRN provedeni u roku i prema Odluci o broju i sastavu članova OK SSRNH Koprivnica.“ te je navedeno kako su aktivnosti SSRN Koprivnica bile usmjerene na rješavanje problema.¹⁶ Tijekom lipnja održavane su sjednice OK (Općinska konferencija) SSRN Koprivnica. Iz navedenog, može se primijetiti kako se je tijekom prve polovice 1989. pisalo o radu komunista u Koprivnici, koji su većinom raspravljali o svojoj općini (gradu Koprivnica i okolica),

⁸ Vladimir Kuzel „Suprotstavljanje neželjenim pojavama i napadima na Titovo djelo i JNA“, GP 1989/7 str. 2

⁹ Vl. K. „Dogadaji koji nam potresaju zemlju ne pomažu reformi“, GP 1989/9 str. 2

¹⁰ D. B. „Započinju izbori u mjesnim konferencijama SSRN“, GP 1989/11 str. 1

¹¹ Jadranka Lakuš „Sindikat organizirati prema zahtjevu radničke klase“, GP 1989/13 str. 2

¹² „Ne blijedi sjećanje“, GP 1989/16 i 17 str. 1; Vladimir Kuzel „Samo jedinstveni možemo prevladati krizu na svim razinama“, GP 1989/16 i 17 str. 2

¹³ D.B „Pospješiti predizborne aktivnosti“, GP 1989/18 str. 2

¹⁴ Z. V. „Sve teža situacija u privredi“, GP 1989/19 str. 2

¹⁵ D. B. „U SK započinju izbori“, GP 1989/21 str. 1

¹⁶ S. Kovačević „Izbori provedeni u roku“, GP 1989/22 str. 1

odnosno, što se događa unutar općine (poljoprivreda, tvornice, položaj radnika, ekološki problemi itd.).

Polovicom 1989. međunacionalni odnosi unutar SFRJ postaju sve teži, pa se teme s time povezane pojavljuju na stranicama *Glasa Podravine*. U prvom broju iz srpnja objavljeno kako je „Predsjedništvo OK SKH Koprivnica izrazilo je zabrinutost mogućim posljedicama koje se u ovoj političkoj situaciji mogu javiti nakon govora predsjednika SR Srbije Slobodana Miloševića prilikom proslave 600. godišnjice Kosovske bitke.“, uz to su naveli kako Milošević govor potiče nesuglasice, sukobe i razmimoilaženja.¹⁷ U posljednjem broju u srpnju objavljeno je kako se obilježava Dan ustanka u Hrvatskoj (27. srpnja 1941.), ponovo je objavljeno kako osuđuju Miloševićev govor te su izneseni stavovi o događajima u Kninu i Kosovu kod Knina na proslavi 600. godišnjice Kosovske bitke, gdje se okupio veliki broj srpskog stanovništva s transparentima, porukama, pjesmama antikomunističkog sadržaja. Uz to, navedeno je kako se i u okolici Koprivnice „javlja svijest o nacionalnoj pripadnosti.“¹⁸

Ipak, neke su stvari još prividno iste kao prije. Pronalazimo i tragove povezanosti koprivničkog društva, a i privrede, s ostatkom Jugoslavije. Tijekom kolovoza objavljeno je kako su se mladi iz Koprivnice i Kosova družili i zajedno radili na pošumljavanju Prizrena u radnoj akciji „Prizren '89“ te je tako promovirana i „Podravka“¹⁹. I dalje svoje mjesto na stranicama lokalnog lista ima JNA. Pa je tako sredinom kolovoza proslavljen je Dan graničara JNA pa su se održavale svečanosti u karaulama.²⁰ Početkom jeseni *Glas Podravine* izvještava o priredbi koju je koprivnička omladinska organizacija pripremila za mlade vojnike JNA koji su pristigli u Koprivnicu na služenje vojnog roka.²¹

Početkom rujna obilježena je 18-a obljetnica Titova posjeta Koprivnice (tijekom Hrvatskog proljeća). Titov kult je i dalje neupitan: „Tito je bio karizmatska ličnost, jedna od najsnažnijih osobnosti 20.stoljeća, vizionar na čijem se djelu može samo učiti.“ - stoji u tekstu koji je posvećen toj obljetnici.²² Sredinom rujna objavljeno je kako se počelo raspravljati o Nacrtu zakona o izborima, gdje je naglašeno da u dokumentu ima nepravilnosti koje bi mogle činiti poteškoće.²³ U posljednjem broju u rujnu prenesen je intervju s Predsjednikom OK SKH Koprivnica Juliom Kurucem koji je izvorno objavio list „Podravka“. Kuruc je govorio o članstvu u Partiji, kako je biti predsjednik OK-

¹⁷ I. Č. „Rasprava o listi kandidata za organe SK“, GP 1989/27 str. 2

¹⁸ „Manifestacije naših sjećanja“, GP 1989/29 str. 1; D. B. „Osuda zloupotrebe proslave Kosovske bitke“, GP 1989/29 str. 1; S. Kovačević „Stavovi o događajima u Kninu“, GP 1989/27 str. 2

¹⁹ J. L. „Bratstvo i jedinstvo u istoimenoj ORB“, GP 1989/31 str. 1

²⁰ Z. Vedriš „Svečanost na svim karaulama“, GP 1989/32 str. 1

²¹ Ml. Levak „Mladi Koprivnice – mladim vojnicima“, GP 1989/38 str. 1

²² „Titovo djelo – vodilja našim opredjeljenjima“, GP 1989/35 str. 1

²³ Vl. K. „Rasprava o nacrtu zakona o izborima“, GP 1989/36 str. 1

a, što se očekuje od Partije te o buđenju nacionalizma u Koprivnici.²⁴ To je dokaz jačanja problema u međunacionalnim odnosima i produbljivanju krize „bratstva i jedinstva“.

Jesen 1989. godine donosi značajne promijene u političkom sistemu zemlje, a to se odražava i na stranicama *Glasa Podravine*. Početkom listopada redakcija (gl. urednik I. Peterlin) u „Uvodniku“ poziva svoje čitatelje na „javnu raspravu o preobražaju Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske“ (*Slika 1.*) i prilažu dvije stranice promjena pod naslovom „Kakvu frontu želimo?“ koje su potrebne te je na kraju dodana anketu koju su čitatelji mogli ispuniti. Napisano je kako će javna rasprava trajati sve do 20. listopada, a ljudi svoja mišljenja i prijedloge mogu direktno predložiti Općinskoj konferenciji SSRNH Koprivnica.²⁵ U sljedećem broju u Uvodniku, pod naslovom „Vrijeme promjena“ napisano je kako komunisti izlaze na birališta i imaju mogućnost odabrati nove članove za rukovodeće položaje. Također, napisano je i: „Vrijeme je teško, ali zato traži i odlučujuće zahvate prema boljem. Kriza socijalizma u nas posve prirodno osnažila je i krizu u redovima Saveza komunista...“.²⁶

Još se uvijek demokratizacija i pluralizam promatraju unutar okvira Socijalističkog saveza. Početkom studenoga saznajemo o osnivanju „društvenih organizacija s političkim ciljevima“ izvan SSRN i o promjeni zakona koja to omogućuje. U *Uvodniku* pod naslovom „Slobodno i dobrovoljno“ spominju se novonastale stranke u Hrvatskoj (UJDI, HSLS, HDZ). „Mogu li u SR Hrvatskoj, mimo Socijalističkog saveza, djelovati društvene organizacije s političkim ciljevima i programima? Ovo pitanje izvedeno je iz činjenice da novoosnovane političke organizacije već stvarno djeluju na području republike, razvijaju široku društvenu aktivnost među radnim ljudima i građanima i traže da budu registrirane.“ Te da je Izvršno vijeće Sabora utvrdilo prijedlog izmjena u Zakonu o društvenim organizacijama i udruženjima građana.²⁷ Nadalje, tijekom studenog objavljeni su intervjui s tada važnim osobama, kao što su bili Predsjednik skupštine Općina Koprivnica i Predsjednik OK SKH Koprivnica koji govore o krizi, ali da nema straha. Prema tome se zapravo može primijetiti da raste napetost, inače ne bi bilo potrebe za smirivanjem naroda.

U posljednjem broju iz studenog pojavljuje se rubrika *YU In medias press*, koja je zapravo kolumna koju piše novinar Goran Litvan. On je pratio politiku u Jugoslaviji te širio jačanje svijesti o problemima u državi, što je istaknuto već u samom naslovu kolumne. Litvan u toj prvoj kolumni piše: „Pređimo, kao što samo ime rubrike asocira, odmah u središte novinskih i drugih stvari koje uveseljavaju cinike, a rastužuju svakog tko iole ozbiljno ocjenjuje jugoslavensku političku dramu

²⁴ Ml. Pavković „Od istine se ne može pobjeći“, GP 1989/38 str. 2

²⁵ „Kakvu frontu želimo“, GP 1989/39 str. 5-6

²⁶ Zvonimir Kušenić „Vrijeme promjena“, GP 1989/40 str. 1

²⁷ „Slobodno i dobrovoljno“, GP 1989/43 str. 1

kombiniranu s ekonomskim, pojedinačnim i kolektivnim, traumama.“²⁸ Sve dublja politička kriza u državi privlači očito i interes lokalnih medija koji su inače uobičajeno fokusirani na probleme lokalnih sredina.

U prvom broju u prosincu objavljen je tekst pod naslovom „Kongres nade za nas“ piše se o pripremama za 11. Kongres Saveza komunista Hrvatske. Piše kako će taj kongres biti teži i drugačiji od prethodnih, o čemu će se raspravljati te kako je želja da se tim Kongresom popravi situacija u cijeloj Jugoslaviji i zadobi povjerenje ljudi.²⁹ U istom broju, u rubrici *In medias press*, novinar Goran Litvan, u svojoj kolumni s naslovom „Blokada razuma“ iznosi da se „Jugoslavija raspada“. Piše o odnosi između Srbije, Kosova i Slovenije, kritizirajući Srbiju i njihovog tadašnjeg predsjednika Predsjedništva CK SK Srbije Slobodana Miloševića.³⁰ U sljedećem broju Litvan u svojoj kolumni pod naslovom „Potjernice“, piše da dok se „Jugoslavija opasno ljulja na valovima netrpeljivosti, hrvatski komunisti izlaze na svoju »drugu hrvatsku svadbu«, odnosno Kongres SKH.“ I navodi kako Slovenija već napušta „crvenu zvijezdu“ dok se I. Družić i I. Račan nadmeću u „TV dvoboju“.³¹ U sljedećem broju, piše se što je novo nakon 11. Kongresa, pa tako se navodi kako se Savez komunista okreće prema višestranačju, kako je SKH za politički pluralizam te da su se „... javljale i nove ideje među kojima je kao najreprezentativnija bila ljudska deklaracija 11. Kongresa SKH.“³²

²⁸ Goran Litvan „Đavolji lonac“, GP 1989/46-47 str. 5

²⁹ Željko Đurđina „Kongres nade za nas“, GP 1989/48 str. 3

³⁰ Goran Litvan „Blokada razuma“, GP 1989/48 str. 3

³¹ Goran Litvan „Potjernice“, GP 1989/49 str. 5

³² Vjekoslav Indir „Sva pažnja budućnosti“, GP 1989/50 str. 3

Slika 1. Glas Podravine, 6.10.1989.g. (izvor:

<http://library.foi.hr/glas/pregled.aspx?v=0&z=535&godina=1989&broj=039&stranica=001>)

Također, za 1989. godinu karakterističan je i pojačan interes za ekološke teme i aktivnosti različitih ekoloških udruga. U rubrici *Ekologija* od kraja siječnja 1989., *Glas Podravine* je surađivao s prof. dr. Radovanom Kranjčevom koji je pisao o ekološkom stanju na području Podravine. Tako je u prvom svom članku (*Slika 2.*) Kranjčev objasnio što je ekologija, čime se bavi te kako će „nastojati snimiti neke aktualne i urgentne naše ekološke probleme, probleme životne sredine čovjeka, te ukazati na neka kretanja u svijetu i rješenja do kojih su došli ekolozi.“³³ Nadalje, Kranjčev piše kako je sve više ekoloških problema na selu, odnosno da ljudi na poljoprivredi koriste sve više pesticida, „izbacuju gnojnicu na ulične javne površine“ te da se „otpadne vode pune ostataka deterdženata danas više ne smijemo izljevati na povrtnu i ostale poljoprivredne površine.“³⁴ Osim toga, sredinom svibnja Dragutin Feletar napisao je tekst u kojem izražava potrebu za osnivanjem Ekološkog društva u Koprivnici jer je kako navodi „ekoloških pet minuta prije dvanaest očito već prošlo.“³⁵ Krajem lipnja

³³ Radovan Kranjčev „Da ne ostanemo pasivni promatrači“, GP 1989/3 str. 10

³⁴ Radovan Kranjčev „Narušavanje prirodne sredine na selu izraženije nego u gradu“, GP 1989/7 str. 9

³⁵ Dragutin Feletar „Most razuma između prirode i razvoja“, GP 1989/18 str. 3

objavljeno je kako Ekološko društvo kreće s radom te su pozvani građani da se pridruže skupštini i učlane u društvo „jer samo širokim društvenim angažmanom može se ostvariti potreban utjecaj da se promijeni sadašnji devastacijski odnos prema prirodnoj sredini.“ – navode te je dodana upisnica koju su čitatelji mogli ispuniti i poslati u Ekološko društvo.³⁶

Slika 2. Glas Podravine o ekologiji, 27.1.1989.g. (izvor:

<https://library.foi.hr/glas/pregled.aspx?v=0&z=617&godina=1989&broj=003&stranica=010&u>)

Popuštanjem režima i postupna liberalizacija otvara i lokalnim novinama prostor za slobodnije izražavanje. Na stranicama *Glas Podravine* od kraja 1989. godine pojavljivat će se sve više kolumni čiji autori sa sve većom dozom kritičizma, sve više slobodno pišu o situaciji u gradu i u zemlji. Primjer za to je kolumna Ive Čičin-Mašanskera *Slobodan prostor*, a 2020. su izdane u obliku knjige. Kolumne su izlazile na posljednjoj stranici *Glas Podravine* od sredine listopada 1989. do sredine prosinca 1990.³⁷ U prvoj kolumni koja izašla sredinom listopada, autor ukratko opisuje o

³⁶ „Sačuvajmo prirodu...“, GP 1989/24 str. 4

³⁷ <https://koprivnica.hr/novosti/nova-knjiga-ivo-cicin-masansker-slobodan-prostor-ili-kako-smo-zivjeli-promjene/>

uređivačkoj politici *Glasa Podravine*, piše kako su urednici od početka izlaženja *Glasa* bili pod kontrolom vlasti te da se „list mijenjao od agitpropovskog do budućeg autorskog“ te kako je „uvijek bio kopija dnevnih listova. Zavisno od urednika, on je uvijek izgledao ili kao mali Vjesnik ili kao beogradske Večernje novine ili kao mali Večernjak, ali nikada, zapravo, nije imao nekakav svoj prepoznatljiv lik tjednika.“ No, navodi kako se od kraja 1989. sve mijenja pa se u listu već slobodnije piše.³⁸ U narednim brojevima, može se vidjeti kako Mašansker piše o raznim temama, od politike, ekonomije, novinarskoj slobodi do problema „malih ljudi“.

³⁸ Ivo Čičin-Mašansker „Urednici“, GP 1989/40 str. 12

4. Tranzicija 1990. godine

4.1 Izvanredni kongres Saveza komunista Jugoslavije

14. Izvanredni kongres Saveza komunista Jugoslavije održan je od 20. do 23. siječnja 1990. godine u „Sava centru“ u Beogradu. Za taj kongres, Slovenci su pripremili dokumente vezane za politički pluralizam (višestranačke izbore) i reforme Federacije i SKJ. Srbija, na čijem je čelu bio Slobodan Milošević, željela je „jedinstvenu Jugoslaviju“. Prije samog kongresa naglašeno je načelo demokratskog centralizma (jedan čovjek jedan glas), protivljenje republikama kao samostalnim državama te jačanje savezne države. Hrvatska je na svojem 11. kongresu SKH usvojila dokument o provedbi slobodnih višestranačkih izbora te su se, također, odlučili za napuštanje demokratskog centralizma. Bosna i Hercegovina ostala je vjerna demokratskom centralizmu, ali su ipak promijenili svoje mišljenje i željeli višestranačke izbore. Makedonija je željela federativnu Jugoslaviju, a Crna Gora i pokrajine Vojvodina i Kosovo bile su uz Srbiju.

Na sjednicama, Slovenci i Srbi su se cijelo vrijeme pregovarali te ni jedan slovenski zahtjev nije prihvaćen. Nakon dva dana, Slovenci prvi napuštaju kongres. Crnogorski predsjednik Momir Bulatović predložio je da se nastavi s radom, no njemu se usprotivio Ivica Račan (predvodnik hrvatskog izaslanstva) i predložio da se prekine rad kongresa te da se pronađu rješenja za daljnji rad. Njemu se je pak usprotivio Milošević koji je zahtijevao da se s radom nastavi. Hrvatsku ideju o prestanku kongresa podržale su BiH, Makedonija i JNA. Hrvatska je kongres napustila 23. siječnja jer su unatoč njihovom negodovanju zbog Slovenije i bez hrvatskog glasovanja, ipak usvojeni prijedlozi o radu SKJ.

Nakon toga, Slovenija se odlučila za samostalnost i želji da se priključi Europi. Iako su ostale republike raspravljale o nastavku kongresa, do njega nikada nije došlo. Došlo je do raspada SKJ, a taj kongres postao je jedan od važnijih događaja za raspad SFRJ. (Pauković 2008)

4.2 Izbori – proljeće 1990.g.

Opozicijske stranke bile su sumnjičave prema slobodnim izborima koje je dopustilo Predsjedništvo CK SKH. Sredinom prosinca 1989. održan je sastanak predstavnika Sabora i opozicije na koji nisu bili pozvani predstavnici HDZ-a i Hrvatske kršćanske demokratske stranke (HKDS). Usvojen je i novi izborni zakon na zasjedanjima saborskih vijeća 19. i 20. prosinca, ali izmjene zakona bile su u okviru nestranačkog pluralizma i još uvijek je bilo onih koji su se izjašnjavali protiv višestranačja (vojska, neke borilačke organizacije, neke općinske organizacije SSRN i SK). Predsjedništvo CK SKH uputilo je inicijativu Saboru i građanima da sljedeći izbori budu slobodni i višestranački, tražeći ravnopravnost svih stranaka. Kako bi izbori bili potpuno demokratski, delegati SK u Sabor su poslali prijedlog promjene Zakona i izmjene nekih odredba Ustava SRH te je upućen

poziv svim političkim organizacijama da za okruglim stolom utvrde pravila političkog ponašanja u predizbornim kampanjama. Promovirano je kako hrvatski komunisti jedini u Europi prihvaćaju višestranačje. U siječnju 1990. održala se sjednica na kojoj su sva tri vijeća Sabora prihvatila prijedlog da se krene s raspravom o promjeni Ustava SRH kako bi se proveli slobodni izbori te su prihvaćeni amandmani na Ustav SRH. Nakon skoro godinu dana borbe s prihvaćanjem višestranačja, Republički sekretarijat za upravu i pravosuđe 5. veljače poslao je rješenja o registraciji predstavnicima osam stranaka. Sabor SRH prihvatio je amandmane na Ustav SRH koji su osigurali uspostavu višestranačja, a prihvaćen je i novi izborni zakon, zakon o izbornim jedinicama, promijenjen Zakon o javnom informiranju i donesena Odluku o imenovanju Republičke izborne komisije. (Pauković 2018: 140-142, 146-147)

Prema izbornom zakonu kandidati su na izborima morali prikupiti određeni broj potpisa kako bi potvrdili svoju kandidaturu, morali su imati prebivalište u izornoj jedinici u kojoj se kandidiraju, osoba se mogla kandidirati u samo jednoj izornoj jedinici i za jedno vijeće skupštine. Prema zakonu izbori se održavaju u dva kruga, ali ako u prvom krugu kandidat dobije više od 50% glasova izbori završavaju. Ako nijedan kandidat ne dobije dovoljan broj glasova, izbori se ponavljaju nakon 14 dana na kojima se glasa za kandidate koji su prešli prag od 7% glasova u prvom krugu, a pobjednik je onaj koji ima najviše glasova. SKH je bio uvjeren da će ostati na vlasti, a sekretar CK SKH B. Malada izjavio je kako je SK najodgovorniji za razvoj Hrvatske i Jugoslavije. S opozicijske strane, HDZ je znao da imaju najviše članova i najbolje su organizirani pa im je to išlo u prilog. (Pauković 2018: 147-148)

Predizborna kampanja započela je 24. veljače 1990.g., kandidiranje je trajalo do 2. travnja, a do 5. travnja izborne komisije morale su objaviti popis kandidata. Za poštivanje zakona bile su zadužene izborne komisije, a za nadzor predizborne kampanje zadužen je Republički odbor za nadzor izbora sastavljen od sedam nestranačkih članova, a 20. ožujka usvojili su „Deklaraciju o načelima ponašanja sudionika u izborima“. Glasovati su mogli svi građani koji žive u SRH te i oni koji rade u inozemstvu ali na izbore moraju doći u Hrvatsku. (Pauković 2018: 149-152) Kampanjom je dominirala tema položaja Hrvata i Hrvatske te međunacionalni odnosi. Uz to, naglašavao se antikomunizam i religioznost što je imalo veliki utjecaj na birače.

Prvi krug izbora održao se 22. i 23. travnja. Ukupan broj upisan birača bio je više od 3,5 milijuna. Uz izbor za Sabor održani su izbori i za općinske skupštine. Za 356 mjesta u Saboru natjecalo se je 1705 kandidata. U Vijeće udruženog rada biralo se 160 zastupnika. Sve skupa biralo se je 9500 zastupnika, a prijavilo se je 29 tisuća kandidata. Prema broju glasova pobjedu je odnio HDZ s 41,61% glasova. Drugi krug izbora održao se 6. i 7. svibnja, a za 200 preostalih mjesta u

Saboru natjecalo se 589 kandidata. HDZ je opet dominirao. HDZ je u sva tri vijeća Sabora imao 58% mandata, a slijedio ga je SKH-SDP s 27% mandata. (Pauković 2018: 177-180) Nakon izbora, 30. svibnja 1990., konstruiran je novi hrvatski Sabor te je taj datum proglašen kao Dan hrvatske državnosti.

4.3 Balvan revolucija

Kriza 1980-ih u Jugoslaviji kao jedno od najznačajnijih obilježja imala je krizu „bratstva i jedinstva“, odnosno jačanje nacionalizama i nacionalnih animoziteta. Srbija je nezadovoljstvo počela pokazivati drugom polovicom 1980-ih godina kada je Srpska akademija nauka i umetnosti počela pisati Memorandum (koji je ostao nedovršen) i objavila ga 1986. godine. U tome rukopisu kritizirano je jugoslavensko društvo i SKJ, kako je Srbija najveća žrtva, da se na Kosovu i u Hrvatskoj diskriminiraju Srbi te da su Slovenija i Hrvatska zadovoljne time. Također, Srbija je uveliko kritizirala Ustav iz 1974. godine i bila u nesuglasici s Vojvodinom u vezi centralizacije. Na vlast je došao Slobodan Milošević, koji je smirio prosvjede na Kosovskom Polju te srušio čelništvo Vojvodine u listopadu 1988. i u siječnju 1989. riješio se rukovodstva Crne Gore. Uz to, 1989. godine, u Beogradu su proglašeni amandmani na Ustav SR Srbije. (Marijan 2016: 18)

Srbija je počela nametati svoje ideje, pa se je tako počela širiti ideja o samoodređenju a Srbi su to shvaćali kao pravo na odcjepljenje. Hrvati su svoje samoodređivanje mogli prihvatiti tako da odu iz Jugoslavije i da budu na teritoriju kojeg Srbija „ne želi“.

Ideologija srpskog nacionalizma iz Beograda širila se i među Srbima u Hrvatskoj. U veljači 1990. godine, u Kninu, osnovana je Srpska demokratska stranka (SDS). Ubrzo se stranka podijelila na dvije: SDS Hrvatske i SDS Krajine. SDS je prihvaćen od strane HDZ-a i dobio je pravo biti u Saboru SR Hrvatske. Oni su u Sabor dolazi povremeno, a nakon što je osnovana Srpska autonomna oblast Krajine (SAO), prestali su dolaziti. Usvojili su „Deklaraciju o suverenosti i autonomiji srpskog naroda u Hrvatskoj“ kojom su Srbi u Hrvatskoj imali pravo na suverenost, samoopredjeljenje i odcjepljenje. Dolaskom HDZ-a na vlast, Srbija je počela govoriti o povratku ustaštva na vlast. (Marijan 2016: 21-24)

Prije referenduma o srpskoj autonomiji, Srbi na području Hrvatske počeli su se naoružavati. Zbog toga je MUP Hrvatske, u noći sa 16. na 17. kolovoza, preuzeo oružje iz pričuvnog sastava u policijskim postajama u Lici i Dalmaciji, gdje su se Srbi naoružavali. Policija nije uspjela oduzeti oružje u Obrovcu, a takav potez Hrvatske Srbima je poslužio kao povod za početak pobune. Tako su se 17. kolovoza 1990. godine, hrvatski Srbi počeli okupljati ispred policijskih stanica u Lici i Dalmaciji, a naoružane skupine onemogućile su promet na području Knina tako što su na ceste stavili kamenje i balvane te time zakrčili glavne prometnice koje su spajale sjever i jug Hrvatske. Nekoliko

dana kasnije, 21. kolovoza, Milan Babić (predsjednik SNV i SO Knin) rekao je kako je spreman na razgovor s Tuđmanom i Mesićem te da nitko nije proglasio ratno stanje, a sva ta blokada se dogodila zbog oduzimanja oružja. Kasnije je 17. kolovoza proglašen kao državni praznik Republike Srpske Krajine (RSK).

Hrvatska policija pokušala je uspostaviti red na tim područjima, ali je to spriječila JNA. Kod Civiljana, 20. kolovoza 1990. godine, Srbi su zapucali na hrvatsku policiju koja je pokušala ukloniti barikade. Srpskom stanovništvu želja je bila pripajanje određenog dijela teritorija Hrvatske srpskoj državi, kako bi svi Srbi mogli biti u jednoj državi (Velika Srbija).

Nakon toga, hrvatski Sabor je održao sjednicu, 24. kolovoza, na kojoj je donesena „Rezolucija o zaštiti ustavnog demokratskog poretka i nacionalnim pravima u Hrvatskoj“. U toj rezoluciji istaknuto je da će Hrvatska štiti ustavni poredak i zakone, svim građanima koji žive u Hrvatskoj štiti njihova prava te je pozvan Europski parlament i druge organizacije da u Hrvatsku uputu svoje promatrače kako bi uvidjeli stanje između Srba i Hrvata.

Tijekom kolovoza i rujna 1990. godine, Srbi su se počeli buniti i u drugim dijelovima Hrvatske. Zbog toga, MUP Hrvatske krajem rujna počinje povlačiti pričuvno oružje iz policijskih postaja. Tome su se usprotivili Srbi s područja Banovine te su počeli napade na policijske postaje, a prilikom uspostave mira ranjeni je jedan hrvatski policajac (Josip Božićević).

U nekoliko navrata, tijekom kolovoza, rujna i listopada, sastajali su se hrvatski i srpski predstavnici i pokušali smiriti situaciju, ali neuspjelo. Svi ti pregovori zapravo su bili način na koji je SDS „kupovao“ vrijeme srpskom vodstvu koji su se u Beogradu dogovarali kako postaviti granice buduće Srbije i ujediniti sve Srbe, posebno one u Hrvatskoj i BiH. (Nazor, Pušek 2018: 54-55).

4.4 Božićni Ustav

Istovremeno su se tijekom druge polovice 1990. godine ubrzano odvijale političke i društvene promjene na raznim poljima koje su značile ubranu tranziciju u Hrvatskoj. Kruna tog procesa bilo je donošenje novog hrvatskog ustava. Na sjednici, 23. studenoga 1990. godine, sva tri vijeća hrvatskoga Sabora, utvrdili su Prijedlog nacрта novog Ustava. Prije toga, 30. svibnja, osnovan je novi Sabor RH, a predsjednik Sabora je tada bio dr. Žarko Domljan. Prema novom Ustavu, sva vlast u Hrvatskoj pripada narodu, slobodnim i ravnopravnim državljanima Hrvatske. Novi Ustav je kratak i ima samo 142 članka i u njemu su iznesena sva prava čovjeka i građanina Hrvatske. Temelji se na odlukama o promjeni Ustava SRH iz 1974.g. donesenim u lipnju i na amandmanima na Ustav koji su doneseni u srpnju 1990. godine. Osim toga, utemeljen je prema načelima moderne zapadnoeuropske demokracije.

Ustav je proglašen 22. prosinca 1990. godina, zbog čega i nosi naziv *Božićni Ustav*. Uz Ustav, donesen je i Zakon o zastavi, grbu i himni Republike Hrvatske te zastavi i lenti predsjednika RH. Toga dana, tadašnji predsjednik Republike, Franjo Tuđman, govorio je o značenju i sadržaju Ustava.

Taj novi Ustav nimalo se nije sviđao pobunjenim Srbima u Hrvatskoj, pa su oni to naveli kao razlog za daljnje pogoršanje odnosa i pobune. Također su navodili kako je hrvatska vlast izbacila Srbe iz Ustava, oduzela im status naroda te da su postali „građani drugog reda“. U realnosti, došlo je promjene ali se Srbi spominju kao narod i manjina jednaka hrvatskom narodu. (Nazor, Pušek 2018: 64-73)

4.5 Glas Podravine o izvanrednom kongresu

U *Glasi Podravine*, u prvom broju koji je izašao poslije Nove godine, već navedeni novinar G. Litvan u svojoj kolumni, pod naslovom „Pláč bez suza“ spominje da je „U Splitu osnovan ogranak Tuđmanove Hrvatske demokratske zajednice, koja se diči velikohrvatstvom, njeni prvaci iz svih, zasad verbalnih, oružja pucaju po najviđenijim političarima SRH koji, kao, ne štite hrvatstvo, a Sabor SKH »mora se ispričati hrvatskom narodu za sve što je učinio, napose od 1971. godine«³⁹. No, u novinama se i dalje piše o SKH, najavljuju se novi izbori te se spominje kako sve više ljudi odlazi iz SK-a i da „zabrinjava činjenica da je najviše onih koji su svojevrijem napustili redove SK.“⁴⁰. Tu činjenicu opravdavaju time kako se društveno – politička situacija pogoršava te ljudi zbog toga napuštaju stranku. Osim toga, stavlja se i naglasak za očekivan 14. Izvanredni kongres SKJ. To se može vidjeti i u sljedećem broju *Glasi Podravine*, u kojem G. Litvan piše: „U ponedjeljak navečer vjerojatno je prestao postojati Savez komunista Jugoslavije, a sasvim je sigurno da ta organizacija nikad više neće biti onakva kakva je dosad bila.“ te piše o tome kako su na stranu Slovenije stale Hrvatska, BiH i Makedonija dok su na stranu Srbije stale Vojvodina i Kosovo te Crna Gora. S kongresa se također povukla i JNA.⁴¹ Također, na naslovnoj strani pod naslovom „Samostalna politička organizacija“ objavljeno je: „Socijalistički savez opredjeljuje se da bude samostalna politička organizacija koja će u središte svoga djelovanja staviti čovjeka (jedinku) koji će pak svoje potrebe zadovoljavati u lokalnoj i globalnoj zajednici.“ A, objavljen je i tekst o političkom pluralizmu u kojem se navodi kako se demokracija brzo širi Slovenijom i Hrvatskom te kako se mogu osnivati političke i društvene organizacije te udruženja građana.⁴²

³⁹ Goran Litvan „Pláč bez suza“, GP 1990/1 str. 4

⁴⁰ D. D. „Sve manje članova SK“, GP 1990/2 str. 2

⁴¹ Goran Litvan „Bila jednom jedna partija...“, GP 1990/3 str. 3

⁴² D. B. „Samostalna politička organizacija“, GP 1990/3 str. 1

Također, početkom 1990. održana je skupština Saveza novinara Jugoslavije (SNJ) na kojoj je delegacija Udruženja novinara BiH dala inicijativu za preobrazbu SNJ, što je tada i prihvaćeno. Napisano je kako novinari traže „ozakonjenje prava i slobodu novinarske profesije“ i kako ne žele monopol SSRN ili partije. Uz to dodaju kako bi „novinarska organizacija prema toj inicijativi trebala biti udruženje novinara koji poštuju profesionalna pravila i etičke norme bez obzira na njihova politička uvjerenja.“⁴³

Slika 3. Glas Podravine, 26.1.1990.g. (izvor:

<http://library.foi.hr/glas/pregled.aspx?v=0&z=535&godina=1990&broj=003&stranica=003&u=>)

4.6 Glas Podravine o izborima 1990.g.

Tijekom veljače može se pratiti osnivanje ogranaka stranaka na području Koprivnice (HSS, HSLs, HDZ itd.). Pa je tako objavljeno kako je u Koprivnici osnovan ogranak HDZ-a, a Goran Litvan u svojoj kolumni uvelike kritizira HDZ pišući kako „HDZ u stvari nudi hrvatski rikverc“ te da

⁴³ J.L. „Novinari nisu po strani“, GP 1990/5 str. 3

je „metoda osvajanja vlasti, i opstanaka na njoj, vrlo slična kod komunista i hadezeovaca.“⁴⁴ Time se može vidjeti kako uredništvo *Glasa Podravine* i nije simpatiziralo HDZ. Uz to, objavljena je pristupnica u članstvo Socijalistički savez – Savez socijalista Hrvatske te da ljudi koji pristupaju mogu uplatiti dobrovoljne priloge za rad koji će se koristiti za troškove izborne aktivnosti. (Slika 4.)

**SOCIJALISTIČKI SAVEZ
SAVEZ SOCIJALISTA HRVATSKE**

Pristupnica

**U ČLANSTVO SOCIJALISTIČKOG SAVEZA — SAVEZA
SOCIJALISTA HRVATSKE**

- Iz programске deklaracije Socijalističkog saveza — Saveza socijalista Hrvatske
- Socijalistički savez — Savez socijalista Hrvatske u svom političkom djelovanju zalaze se za
 - mir, rad, znanje i socijalnu sigurnost građana
 - ekonomski razvoj SR Hrvatske zasnovan na tržišnoj privredi, slobodi poduzetničke inicijative, ravnopravnosti svih oblika vlasništva
 - uvažavanje privrednih prednosti naše republike, očuvanja Jadranskog mora i Jadranskog postora, razvoj poljoprivrede, turizma i saobraćaja
 - uključivanje SR Hrvatske i SFR Jugoslavije u suvremene evropske i svjetske integracijske procese
 - očuvanje i unapređenje životne okoline
 - demokratske principe političkog života, pravnu državu i dostljedno političko zakonitost, slobodu štampe, demokratsku javnost
 - opća ljudska prava i slobode građana bez obzira na rasu, vjeru, spol, političku, socijalnu i drugu pripadnost
 - nacionalnu ravnopravnost svih građana i slobodno nacionalno izražavanje, za razvoj nacionalne kulture i njegovanje običaja i tradicije i slobodnu upotrebu jezika i pisma
 - unapređenje društvenog položaja žene
 - poštivanje i slobodnu afirmaciju vjeroispovjesti kao osobnog opredjeljenja svakog pojedinca
 - razvoj poljoprivrede i poduzetništva na selu, ukidanje zemljišnog maksimuma, izjednačavanje uvjeta privredivanja u privatnom, društvenom i zadržanom sektoru poljoprivrede, kvaliteta življenja i ekonomska i socijalna sigurnost seljaka, za neposredan utjecaj seljaka u odlučivanju u svim dijelovima društva
 - razvoj svih oblika samostalnog privredivanja
 - razvoj i afirmaciju znanosti, stvaralaštva i inovatorstva
 - unapređenje kulture življenja, zadovoljavanja kulturnih potreba građana, slobodu kulturnog i umjetničkog stvaralaštva, razvoj i afirmaciju kulture i kulturne baštine naroda i narodnosti
 - novi odgojno-obrazovni sistem, otvoren prema svim evropskim i svjetskim dostignućima i autonomiju sveučilišta
 - unapređenje društvenog i materijalnog položaja društvenih organizacija, udruženja i pokreta i za očuvanje njihove programске i organizacijske autonomnosti
 - Jugoslaviju, zajednicu ravnopravnih naroda i narodnosti sa izvornim suverenitetom federalnih jedinica zasnovanom na trajnom i međudruštvenom planu na samoodređenje naroda uključujući i pravo na otcjepljenje
 - korrekatan odnos organa uprave, komunalnih i uslužnih organizacija prema građanima
 - aktivniji odnos i obostrano korisnu suradnju s našim građanima, iseljenicima i nacionalnim manjinama u Evropi i svijetu
 - svoja programska opredjeljenja Socijalistički savez — Savez socijalista Hrvatske zastupat će u Socijalističkom savezu Jugoslavije.

Samo u slobodi i demokraciji, radom i znanjem svih nas ostvarićemo zajedničko blagostanje!

**VAS SOCIJALISTIČKI SAVEZ NIJE VIŠE ISTI
— POSTAJEMO SOCIJALISTI**

- Želite li postati članom Socijalističkog saveza — Saveza socijalista kao samostalne političke organizacije koja djeluje na ovim programskim osnovama, molimo Vas da popunite priloženu PRISTUPNICU.

PRISTUPNICA
**ZA UČLANJIVANJE U SOCIJALISTIČKI SAVEZ —
SAVEZ SOCIJALISTA HRVATSKE**

1. Prezime i ime: _____
2. Datum i mjesto rođenja: _____
3. Matični broj građana: _____
4. Zanimanje: _____
5. Adresa stanovanja:
 - a) ulica i broj _____
 - b) mjesna zajednica _____
 - c) općina: KOPRIVNICA

Izjavljujem da prihvaćam «Programsku deklaraciju» Socijalističkog saveza — Saveza socijalista Hrvatske i pristupam toj organizaciji kao rodovni član.

NAPOMENA:

- Ukoliko želite postati član Socijalističkog saveza — Saveza socijalista Hrvatske pošaljite «PRISTUPNICU» na adresu Općinske konferencije SSRNH Koprivnica, Svetlarska 6.
- Ukoliko želite uplatiti dobrovoljni prilog za rad Socijalističkog saveza — Saveza socijalista Hrvatske, možete to učiniti na sljedeći račun: Općinska konferencija SSRNH Koprivnica, br. 32300-678-432.

Dobrovoljni priloge će se koristiti za troškove izbornih aktivnosti.

⁴⁴ Goran Litvan „Hrvatski rikverc“, GP 1990/7 str. 4

Slika 4. Poziv u članstvo Socijalističkog saveza, 23.2.1990. (izvor:

[https://library.foi.hr/glas/pregled.aspx?v=0&z=617&godina=1990&broj=007&stranica=002&u=\)](https://library.foi.hr/glas/pregled.aspx?v=0&z=617&godina=1990&broj=007&stranica=002&u=)

Tijekom ožujka, *Glas Podravine* pratio je pripreme za izbore pa su tako objavili kako je u Koprivnici na zajedničkoj sjednici Skupštine općine Koprivnica omogućeno višestranačko sudjelovanje, da je imenovana općinska izborna komisija te da će prvi krug glasovanja biti 22. i 23. travnja.⁴⁵ Osim navedenog, objavljen je intervju s Predsjednicom OV SSH Koprivnica Jadrankom Lakuš koja je bila prva žena na toj poziciji, a u intervjuu je govorila o reformi Sindikata. Također, objavljeno je kako će SK Koprivnica započeti svoju izbornu kampanju.⁴⁶ Provedena je anketa među građanima o višestranačju koji su imali podijeljena mišljenja⁴⁷, osnovan je ogranak HSLs-a u Koprivnici koji je promovirao svoju stranku te je održana javna tribina HDZ-a⁴⁸, osnovan je i ogranak HSS-a, promoviran izborni program Saveza socijalista Koprivnice i rad HDZ-a.⁴⁹ Te je u posljednjem broju iz ožujka pod naslovom „Stranačke zavrzleme“ objavljeno kako se je održao okrugli stol koprivničkih stranaka (SK-SDP, SS, HSS, HDZ, HSLs I HKDS) na kojem su raspravljali o problemima s izbornom komisijom, o prostorima za rad te aktivnostima stranka.⁵⁰

Također, može se pratiti zanimljiva situacija vezana uz poziciju novinara koji, iako se može vidjeti kako spominju promjene, još uvijek održavaju Aktiv novinara koji „ostatak“ prošlih vremena. No, sada se novinari sastaju s predstavnicima različitih političkih stranaka, a uz to se spominje kako će posjetiti radne organizacije i održati priredbu pod imenom „Novinarska noć“.⁵¹

Početkom travnja u *Glasi Podravine* svoj rad promovirali su HSS koji navodi da je „obnovljeno i osuvremenjeno učenje Stjepana Radića i Vlatka Mačeka“ (Slika 5.) i Savez samostalnih sindikata Hrvatske⁵² te je objavljen popis svih stranaka i njihovim kandidata i govor F. Tuđmana pod naslovom „Mi smo za suvremenu Hrvatsku“ te promoviran SKH i HKDS.⁵³ U međuvremenu se odvijaju predizborni skupovi, a *Glas Podravine* s dozom sarkazma izvještava o aktivnosti HDZ-a navodeći kako je „Podravinom prohujao HDZ-ovski vihor“, a Franjo Tuđman u jednom danu održao je govor u nekoliko mjesta. Pišu kako se „propaganda plaća“, ali da je na skupove došlo nekoliko tisuća ljudi koji su najviše podržali Tuđmanov govor.⁵⁴ Osim toga, na osam stranica objavljen je

⁴⁵ D. B. „Prvi krug glasanja 22. i 23. travnja“, GP 1990/8 str. 1

⁴⁶ Senka Kovačević „Prije svega: zaštita radničkih interesa“, GP 1990/8 str. 2

⁴⁷ Z. Vedriš „Vrijeme je kada padaju maske“, GP 1990/9 str. 2

⁴⁸ „Osnovan ogranak HSLs-a“, „Javna tribina HDZ-a“, GP 1990/10 str. 3

⁴⁹ „Ogranak HSS u Goli“ i „Promoviran izborni program“, GP 1990/11 str. 1; „Hrvatska demokratska zajednica“, GP 1990/11 str. 4

⁵⁰ D. B. „Stranačke zavrzleme“, GP 1990/12 str. 1

⁵¹ „Novinari protiv političara“, GP 1990/10 str. 1

⁵² „Hrvatska seljačka stranka“ i „Za human, zdrav i siguran život“, GP 1990/13 str. 3

⁵³ „Kandidati za predstojeće izbore“, „Mi smo za suvremenu Hrvatsku“, „Imamo deset prstiju“, „Hrvatska kršćanska demokratska stranka“, GP 1990/14 str. 3-4

⁵⁴ Dragutin Rendić „Predizborni miting HDZ-a“, GP 1990/14 str. 1

detaljan popis stranaka i kandidata koji će sudjelovati na izborima.⁵⁵ U posljednjem broju iz travnja objavljeni su rezultati svih izbornih jedinica općine Koprivnica iz prvog kruga izbora, a napisano je: „Odaziv birača na birališta bio je dobar, i samo biranje prošlo je bez ikakvih incidenata.“⁵⁶

Slika 5. Promoviranje Hrvatske seljačke stranke, 6.4.1990. (izvor:

[https://library.foi.hr/glas/pregled.aspx?v=0&z=617&godina=1990&broj=013&stranica=003&u=\)](https://library.foi.hr/glas/pregled.aspx?v=0&z=617&godina=1990&broj=013&stranica=003&u=))

Nakon prvog kruga izbora objavljeno je kako će drugi krug izbora biti 6. i 7. svibnja te kako uredništvo „apelira na razboritost, na svijest ljudi da svoje glasove daju onim kandidatima za koje misle da će ih dostojno zastupati“. Zanimljivo je kako je objavljen tekst posvećen 10. godišnjici smrti Tita, čime se može vidjeti kako uredništvo još uvijek ima simpatije prema socijalizmu. Također, Savez socijalista Koprivnice objavio tekst u kojem iskazuju razočaranost rezultatima jer nisu dobili glasova koliko su mislili. Uz to, jedan tekst napisao je i Predsjednik OK SKH – Stranke demokratskih promjena Koprivnica, Ante Rosandić, koji poziva građane da glasaju za njegovu stranku. A, na izbore je građane Koprivnice pozivao i HDZ.⁵⁷ Uz to, Litvan u svojoj kolumni nakon prvog kruga izbora piše kako se HDZ nakon prvog kruga opustio jer je dobio dovoljno glasova, a da Račanova stranka SKH-SDP drugi krug čeka „mnogo agresivnije i ofanzivnije“. Litvan na kraju kolumne navodi i

⁵⁵ „Kandidati s programom za malog čovjeka“, GP 1990/15 str. 4-10

⁵⁶ „Prvi krug završen“, GP 1990/16 str. 1

⁵⁷ „Dva dana konačnih izbora“, „Uz 10. godišnjicu smrti Josipa Broza Tita“, D. B. „Analiza izbora“, GP 1990/17 str. 1; Ante Rosandić „Građani, razmislite malo o kandidatima – ne glasajte samo za stranku, već za ljude“, GP 1990/17 str. 3; „Hrvatska demokratska zajednica“, GP 1990/17 str. 5

sljedeće: „ne mogu prežali što na mom listiću na izborima nema kandidata stranke „Jugoplastike“, za čije bih radne i ljudske kvalitete zasigurno glasao.“⁵⁸ Time se zapravo može vidjeti još uvijek privrženost komunizmu i partiji. Zanimljivo je svakako kako ljevica poziva na izbore i da ljudi glasaju za njih. (Slika 6.)

Slika 6. Savez socijalista Koprivnice poziva na glasanje, 4.5.1990. (izvor:

[https://library.foi.hr/glas/pregled.aspx?v=0&z=617&godina=1990&broj=017&stranica=002&u=\)](https://library.foi.hr/glas/pregled.aspx?v=0&z=617&godina=1990&broj=017&stranica=002&u=))

Nakon drugog kruga izbora *Glas Podravine*, na naslovnoj strani objavljuje tekst pod naslovom „Premoćna pobjeda HDZ-a“ iz čijeg se naslova mogu znati rezultati. U tome tekst navodi se kako će „*Glas Podravine* bit list koji će se postaviti demokratski: neće milovati nikoga“. Iz toga

⁵⁸ Goran Litvan „Glas za »Prvoplastiku«“, GP 1990/17 str. 2

se može zaključiti kako su se u *Glasu Podravine* nadali da će moći zadržati neovisni, nepristrani položaj naspram novih vlasti. Uz to, ponovo su objavljeni rezultati iz drugog kruga izbora. Navedeni su svi kandidati po izbornim jedinicama općine Koprivnica.⁵⁹ Sredinom svibnja *Glas Podravine* objavljuje kako je u Zagrebu održan 8. Kongres Saveza sindikata Hrvatske (SSH) na kojem je bilo „burno“, odnosno „predsjedništvo nije smatralo da bi valjalo prije svega na Osmom kongresu razriješiti dužnosti stare organe, raspustiti SSH kako bi se stvorile zdrave osnove za otvaranje Prvog kongresa Saveza samostalnih sindikata (SSSH).“ Također, objavljen je popis novih odbornika Skupštine općine Koprivnica.⁶⁰ U posljednjem broju u svibnju predstavljeni su izabrani zastupnici u Društveno-političkom vijeću Sabora SRH, Vijeće općina Sabora SRH i Vijeću udruženog rada Sabora SRH (tri vijeća Sabora).⁶¹

Nakon izbora i dolaska nove vlasti, *Glas Podravine* se počinje prilagođavati novoj situaciji. Početkom lipnja objavljeno je kako je u Koprivnici proslavljen Dan hrvatske državnosti. Napisano je kako se je na trgu okupilo nekoliko tisuća ljudi, održavalo se više manifestacija, održana je misa zahvalnica, konstruirano je novo Izvršno vijeće te je predsjednik Skupštine općine Zdravko Mikotić održao govor.⁶² U narednim brojevima, *Glas Podravine* objavljuje intervjue novinara Mladena Pavkovića s brojnim političarima, među kojima ima veliki broj onih koji se protive komunističkom režimu, koji su bili u zatvorima zbog kritiziranja partije i sl. Primjer za to je intervju s Markom Veselicom, jednim od sudionika „Hrvatskog proljeća“ i članom HDZ-a. U intervju, Veselica je govorio u životu u zatvorima gdje je i napisao knjigu, o Hrvatskom društvu političkih zatvorenika čiji je predsjednik, ali i iskazao kritiku prema Titu, „bio je nosilac boljševičko, državno-terorističkog sistema, koji je čitavu svoju energiju gradio na progonu, falsifikantima, mistifikaciji partije i vodeće kaste. (...) On je dobrim dijelom blokirao kreaciju, slobodu i drugo bez čega nema društva koje bi bilo produktivno.“⁶³ Također, intervju s Vladom Gotovcem, književnikom i jednim od osnivača HSLŠ-a. Gotovac je također bio u zatvorima zbog, kako sam navodi, bio urednik „Hrvatskog tjednika“ i član Upravnog odbora Matice Hrvatske te zbog razgovora sa stranim novinarima o stanju u Jugoslaviji. Gotovac je naveo i da komunisti svojim prijateljima „uvijek ušutkaju prijatelje onih koji stradaju“.⁶⁴ Mladen Pavković je te intervjue pretvorio u knjigu pod nazivom „Hrvatski mučenici“.

⁵⁹ I. Peterlin „Premoćna pobjeda HDZ-a“, GP 1990/18 str. 1; „Gotovo je gotovo...“, GP 1990/18 str. 3

⁶⁰ S. K. „Buran sindikalni skup“, GP 1990/19 str. 1; „Novi odbornici Skupštine općine Koprivnica“, GP 1990/19 str. 3

⁶¹ „Podravci u dvostrukom radnom vremenu“, „Odlučni smo i uvjereni u uspjeh“, „Demokratskim procesima do modernog društva“, „Trijezna glava i uvijek čvrsta volja“, GP 1990/20 str. 2-3

⁶² (P) „Dan hrvatske državnosti“, GP 1990/22 str. 1

⁶³ Mladen Pavković „Robija za duhovnu profilaciju“, GP 1990/28 str. 4

⁶⁴ Mladen Pavković „U zatvoru se čovjeku ubije duša!“, GP 1990/29 str. 4

4.7 Glas Podravine o srpskoj pobuni

O srpskoj politici *Glas Podravine* pisao je od početka kolovoza. Damir Mađerić u svojoj kolumni *Skaradna i politička pisma* početkom kolovoza oštro kritizira govor Jovana Raškovića na Saboru u Srbu. „U Srbu se pokazalo da je gospodin samo pijun, peta kolona u rukama politike desnice koja teži za ostvarivanjem velike Srbije.“- navodi Mađerić.⁶⁵ U sljedećem broju *Glasa*, Mađerić ponovo kritizira okupljanje Srba u Kninu na događaju nazvanom „Dani kulture Srba“, navodeći kako su se okupili srpski pisci i slikari koji se više bave politikom nego pisanjem, „umjesto da kultura spaja, prosvjeđuje, miri i nju se koristi za razdor i širenje političke mržnje.“⁶⁶ – piše. Nakon Balvan-revolucije, sredinom kolovoza, *Glas Podravine* objavljuje tekst u kojem sve političke organizacije u Koprivnici daju podršku hrvatskim vlastima i predsjedniku.⁶⁷ Uz to, u Koprivnici je sazvana Izvanredna sjednica Izvršnog vijeća Skupštine općine Koprivnica na kojoj je „razmotrena sigurnosna situacija na području koprivničke općine koja je ocijenjena dobrom, ali bez obzira na to uvedene su potrebne mjere pripravnosti.“⁶⁸ Krajem kolovoza objavljen je razgovor s Čedomirom Grubačevićom, političarem i direktorom „Komunalca“, koji je govorio o stanju u Jugoslaviji, posebno o Srbima za koje kaže da nisu ugroženi na području Hrvatske. U razgovoru se može primijetiti kako Grubačević podržava politiku vladajućih u Hrvatskoj te na nekim način kritizira srpske ideje ali i hrvatsku stranku SKH-SDP za koju kaže da „promjena naziva ili nadopuna naziva nije dovoljna kako bi komunisti, partija, vratili povjerenje koje su izgubili.“⁶⁹

4.8 Glas Podravine krajem 1990. godine

Sredinom rujna koprivnički Aktiv novinara sastao se predsjednicima Skupštine općine i Izvršnog vijeća Zdravkom Mikotićem i Nikolom Gregurom te s načelnikom Stanice javne sigurnosti (SJS) Tomislavom Grgićem. Novinare je zanimalo što je nova vlast učinila od dolaska na vlast. Mikotić je tom prilikom izjavio da su konstruirana skupštinska vijeća, ali da „sto dana nažalost nije bilo dovoljno za bitnije promjene“. No, cijela situacija je ocijenjena dobrom.⁷⁰

Također, može se primijetiti kako napreduje ideološka preobrazba diljem zemlje. Tako su početkom listopada SKH-SDP prikupljali potpise i pridružili se protestu protiv promijene naziva glavnog zagrebačkog trga koje je nosio naziv Trg žrtava fašizma, „izražavamo naš protest zbog neciviliziranog i nehumanog odnosa prema žrtvama fašističkog terora...“ – ističe se u pozivu za prikupljanje potpisa.⁷¹ Isto tako, Izvršno vijeće Skupštine općine Koprivnica krajem studenog

⁶⁵ Damir Mađerić „Nered“, GP 1990/30 str. 9

⁶⁶ Damir Mađerić „Kultura“, GP 1990/31 str. 9

⁶⁷ „Prosvjed“, GP 1990/33 str. 1

⁶⁸ Vl. K. „Podrška rukovodstvu Hrvatske“, GP 1990/ 33 str. 1

⁶⁹ I. Peterlin „Teza o ugroženosti nema osnove!“, GP 1990/34 str. 2

⁷⁰ D. B. „Politička situacija dobra“, GP 1990/37 str. 1

⁷¹ „Potpisivanje peticije“, GP 1990/39 str. 1

odlučilo je donijeti odluku o preimenovanju trgova i ulica u Koprivnici i okolnim mjestima.⁷² S druge strane, lokalne vlasti s HZD-om na čelu, pružaju podršku vrhovništvu Hrvatske za ukidanje naziva „socijalistički“ te navode da će se „komiteti“ preimenovati u „sekretarijate“.⁷³

Uz sve to, može se primijetiti kako i crkva dobiva sve više mjesta. Primjer za to se vidi uvođenjem nastave vjeronauka izvan redovnog školskog programa te u obnavljanju sakralnih objekata u Koprivnici⁷⁴ te je od Izvršnog vijeća zatraženo sufinanciranje za uređenje crkava.⁷⁵ Također, dolazi i do promjene u kalendarima u koje se dodaje sve više svetkovina i svetaca, a polako se kreće s prekidima obilježavanjem praznika iz vremena socijalizma.⁷⁶ Tako je početkom studenoga ukinuto obilježavanje Dana općine Koprivnice.⁷⁷ No, zanimljivo je kako je krajem studenog SDP Koprivnica svojim građanima čestitao Dan Republike, a *Glas Podravine* čestitku je objavio na naslovnoj strani⁷⁸ te je u prosincu čestitan Dan JNA.

Iako se u skoro svakom broju može pročitati kako lokalne vlasti govore da „sigurnosno stanje na području Koprivnice i Podravine sigurno i mirno“, sredinom listopada preko pisma čitateljice saznaje se da se pojavljuju nasilja na osnovu nacionalnosti. Čitateljica navodi kako je došlo do tučnjave mladića (u kojoj je stradao mladić srpske nacionalnosti) i da se sve češće pojavljuju psovke „srpske majke“.⁷⁹ U istom broju pojavljuje se karikatura s prikazom „četnika“ (*Slika 7.*). Slične se pojavljuju i u sljedećim brojevima. To je primjer eksplicitne primjene stereotipnih predodžbi.

⁷² „Novi nazivi ulica“, GP 1990/46 str. 1

⁷³ D. B. „Podrška vrhovništvu Hrvatske“, GP 1990/39 str. 2

⁷⁴ D. D. „Vjeronauk u školama“, GP 1990/40 str. 1

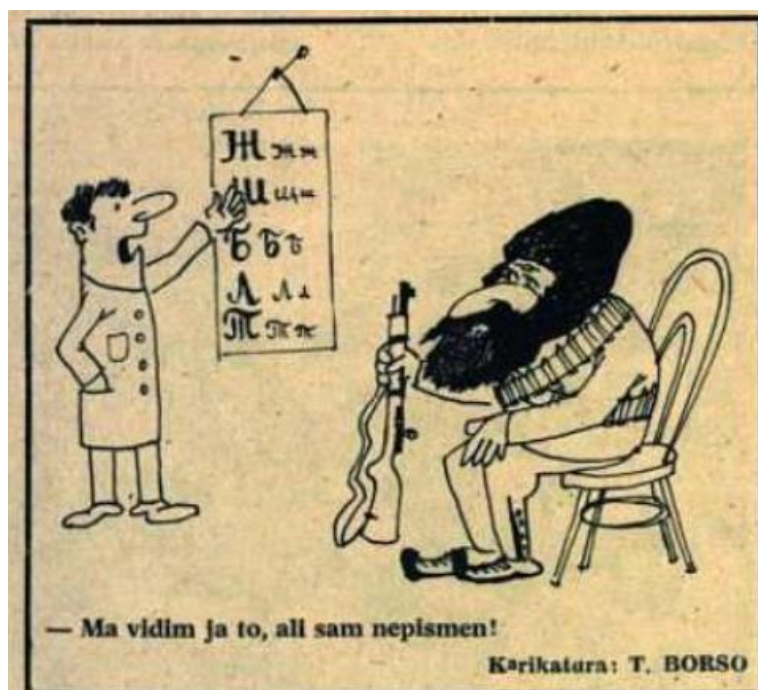
⁷⁵ „Uređenje crkvi“, GP 1990/48 str. 1

⁷⁶ Stjepan Goričan „Svi naši sveci“, GP 1990/41 str. 3

⁷⁷ Ivo Čičin-Mašansker „Mudra politika dogovora“, GP 1990/43 str.1

⁷⁸ „29. studenoga Dan Republike“, GP 1990/47 str.1

⁷⁹ S. H. „Nacionalistički istup“, GP 1990/41 str. 5

Slika 7. Prikaz četnika, 19.10.1990. (izvor:

[https://library.foi.hr/glas/pregled.aspx?v=0&z=617&godina=1990&broj=041&stranica=012&u=\)](https://library.foi.hr/glas/pregled.aspx?v=0&z=617&godina=1990&broj=041&stranica=012&u=))

Svakako je zanimljivo vidjeti i kritičan odnos novinara prema vladajućima, odnosno HDZ-u. Sredinom studenog Ivo Čičin-Mašansker kritizira HDZ, navodeći da su „dojučerašnji tvrđi komunisti“ ušli u vladajuću stranku.⁸⁰ To se svakako nije sviđelo vladajućima pa je mjesec dana kasnije Mašanskerova kolumna prekinuta. Mašansker je tada naveo da je demokracija „osjetljiva i mlada“, a vladajući slobodu pisanja smatraju napadom.⁸¹

Krajem studenog objavljen je poziv na javnu raspravu u vezi Prijedloga nacrtu novog republičkog ustava.⁸² Početkom prosinca organiziran je Okrugli stol u Koprivnica na kojem se odlučeno kada će se održati rasprave o Nacrtu Ustava. Rasprave su također održane od 9. do 20. prosinca u Koprivnici i okolnim mjestima, a u Koprivnici je tim povodom došao i Vladimir Šeks, tadašnji podpredsjednik Sabora Hrvatske.⁸³ Jedna od tih rasprava održana je i u Velikom Pogancu, mjestu gdje pretežno žive Srbi. No, rasprava je prošla mirno te je navedeno kako „nisu imali primjedbe na Nacrt Ustava vjerujući da se na ovim prostorima i dalje može osigurati miran život Hrvata i Srba...“⁸⁴ U posljednjem broju, koji je izašao 28. prosinca 1990. godine, na naslovnoj strani napisan je tekst o donošenju novog Ustava. Spominje se kako je to bila najsvečanija sjednica do sada s himnom „Lijepa naša“. „Neka bude mir među ljudima. Nedajmo ga narušavati riječima klevetnika,

⁸⁰ Ivo Čičin-Mašansker „Oštro“, GP 1990/45 str.12

⁸¹ Ivo Čičin-Mašansker „Zadnji“, GP 1990/49 str. 12

⁸² Vl. K. „Poziv na javnu raspravu“, GP 1990/46 str.1

⁸³ D. B. „Započinje javna rasprava“, GP 1990/48 str. 3

⁸⁴ I. P. „Miran suživot sa Hrvatima“, GP 1990/50 str. 1

niti balvanima, niti prijeljama jedni drugima. (...) Krenimo zagrljeni u Evropu...“⁸⁵. Uz to, navodi se kako će se Ustavom osnovati županije, pa će tako i dotadašnja općina Koprivnica, vjerojatno postati županija uz još neki grad, a sjedište bi trebalo biti u Koprivnici. Također, napravljeni intervjui s Predsjednikom skupštine općine Koprivnica Zdravkom Mikotićem koji je govorio o uređenju grada, ekološkim pitanjima, politici u Skupštini i sl.⁸⁶ Zatim s glavnim tajnikom HDZ-a Miljenkom Žagarom koji je govorio o HDZ-u, inozemnom zanimanju ljudi za HZD-e, o izborima u Srbiji te događanjima u Kninu.⁸⁷ Te, intervju s članom predsjedništva SDP-a dr. Ivanom Šiberom koji je govorio o položaju SDP-u.⁸⁸

Slika 8. Naslovnica Glasa Podravine, 28.12.1990.g. (izvor:

<http://library.foi.hr/glas/pregled.aspx?v=0&z=535&godina=1990&broj=051&stranica=001>)

⁸⁵ Vl. Kuzel „Nova lijepa naša“, GP 1990/51-52 str. 1

⁸⁶ Ivan Peterlin „Nema olako obećane brzine!“, GP 1990/51-52 str. 2

⁸⁷ Mladen Pavković „Poslije mošta dolazi pitko vino“, GP 1990/51-52 str. 4

⁸⁸ Vladimir Kuzel „Sloboda štampe velika – ako platimo!“, GP 1990/51-52 str. 5

5. Zaključak

Na temelju svega možemo vidjeti kako je lokalni list, *Glas Podravine*, pratio događaje koji su se događali u državi, ali većinom na lokalnoj razini, odnosno ono što se događalo i bilo važno za Koprivnicu i njenu okolicu. Lokalne novine su pomalo su pratile i politiku drugih država, a mogu se pronaći i primjeri suradnje s novinarima drugih republika, kao što je 1989. izašao dvojezični broj na hrvatskom i slovenskom jeziku. O politici i događajima se pisalo i u kolumnama koje su bile zanimljive za pročitati jer se tako može saznati kakvo su mišljenje o svim tim događajima imali neki novinari. U tim kolumnama se zapravo može vidjeti da je sloboda u novinarstvu započela već krajem 1989., jer novinari počinju sa svojim kritikama vlasti.

U novinama se svakako može primijetiti simpatija novinara prema partiji, komunistima i njihovom radu na području Koprivnice ali i države. Od 14. Izvanrednog kongresa može se primijetiti kako se i novine mijenjaju. Sredinom ožujka 1990.g., promijenjen je i podnaslov koji je glasio: „glasilo socijalističkog saveza radnog naroda Općine Koprivnica“, a uklonjen zbog političkog stanja u državi, odnosno jer je nakon tog Kongresa socijalistički savez odlazio u prošlost. Nakon kongresa sve se više počinju posvećivati višestranačju, odnosno osnivanju stranaka u Koprivnici i okolici, a kasnije i izborima koji su slijedili.

Nakon izbora i pobjede HDZ-a, *Glas Podravine* postaje slobodniji. Do neke mjere. Objavljivanjem intervjua u kojima se glasno kritizira komunizam te kritiziranje HDZ-a do objavljivanja karikatura „četnika“. No, i ta sloboda nije dugo trajala. Pa se tako može vidjeti da je nakon samo godinu dana prekinuta kolumna Ive Čičina-Mašanskera, upravo zbog kritike prema HDZ-u. Krajem 1990. lokalne novine opet postaju ovisne o vladajućima.

Svakako je zanimljivo i vidjeti kako *Glas Podravine* nakon dolaska nove vlasti i dalje objavljivao čestitke za Dan Republike i Dan JNA na naslovnoj strani. Time je zapravo vidljivo kako su još uvijek „naginjali“ prijašnjoj vlasti.

Na kraju se mogu potvrditi hipoteze da se lokalni tisak prilagođavao političkoj situaciji u državi te da političke promjene imale snažan utjecaj na položaj lokalnih medija. *Glas Podravine* bio je vrlo aktivan medij koji je pratio politiku ne samo Koprivnice i Podravine, već i cijele države.

**IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU**

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim privravanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, Melita Ciler (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog rada pod naslovom

Izveštavanje o tranziciji u Hrvatskoj u lokalnom list Glas Podravine od 1989. do 1990. godine

(upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

M. Ciler

(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, Melita Ciler (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog rada pod naslovom

Izveštavanje o tranziciji u Hrvatskoj u lokalnom list Glas Podravine od 1989. do 1990. godine

(upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

M. Ciler

(vlastoručni potpis)

6. Popis literature

Knjige:

1. Marijan, Davor. 2016. Domovinski rat. Despot Infinitus, Hrvatski institut za povijest. Zagreb
2. Nazor, Ante. Pušek, Tomislav. 2018. Domovinski rat pregled političke i diplomatske povijesti. Nakladni zavod Glabus, Hrvatsko memorijalno – dokumentacijski centar Domovinskog rata. Zagreb
3. Pauković, Davor. 2018. Usred oluje politička tranzicija u Hrvatskoj 1989./90. Srednja europa. Zagreb
4. Goldstein, Ivo. 2003. Hrvatska povijest. Novi Liber. Zagreb

Znanstveni i stručni radovi:

1. Pauković, Davor. 2008. Posljednji kongres Saveza komunista Jugoslavije: uzroci, tijek i posljedice raspada. *Suvremene teme: međunarodni časopis za društvene i humanističke znanosti*. Zagreb. Vol. 1. No. 1. 21-33. <https://hrcak.srce.hr/35202> (pristupljeno: 18.5.2023.)
2. Krušelj, Željko. 2021. Između represije i neimaštine: grad i kotar Koprivnica početkom 1950-ih godina u ogledalu Glasa Podravine. *Podravina: časopis za geografska i povijesna multidisciplinarna istraživanja*. Koprivnica. Vol. 20. No. 39. 13-46. <https://hrcak.srce.hr/clanak/389338> (pristupljeno: 28.6.2023.)
3. Krušelj, Željko. 2020. Kraj građanskog novinarstva u Koprivnici: *Podravske novine* 1945. – 1946. *Podravina: časopis za geografska i povijesna multidisciplinarna istraživanja*. Koprivnica. Vol. 19. No. 38. 34-55. <https://hrcak.srce.hr/clanak/362237> (pristupljeno: 25.7.2023.)
4. Najbar-Agičić, Magdalena. 2017. Agitprop među novinarima. Uspostava komunističke vlasti i nadzor nad medijima, U: *Stvaranje socijalističkog čovjeka. Hrvatsko društvo i ideologija jugoslavenskog socijalizma*. Ur. Duda, Igor. Srednja Europa – Sveučilište J. Dobrile, Zagreb-Pula. 177-200.
<https://www.unipu.hr/images/50020390/Duda%20ur.%20Stvaranje%20socijalistickoga%20čovjeka%20-%20zbornik.pdf> (pristupljeno: 6.9.2023.)
5. Najbar-Agičić, Magdalena. 2020. Položaj lokalnih medija u socijalističkoj Hrvatskoj kao kontekst razvoja *Glasa Podravine*. *Podravina: časopis za geografska i povijesna multidisciplinarna istraživanja*. Koprivnica. Vol. 19. No. 38. 77-90. <https://hrcak.srce.hr/clanak/362241> (pristupljeno: 25.7.2023.)

6. Bilić, Ivan. 2005. Kronologija raspada SFRJ i stvaranje Republike Hrvatske do 15. siječnja 1992. *National security and the future*. Zagreb. Vol. 6. No. 1-2. 73-184. <https://hrcak.srce.hr/clanak/28946> (pristupljeno: 26.7.2023.)

Internetski izvori:

1. Digitalizirani brojevi Glasa Podravine: <https://library.foi.hr/glas/> (pristupljeno: 20.5. – 6.9.2023.)
2. Enciklopedija.hr: Jugoslavija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=29463> (pristupljeno: 30.6.2023.)
3. Portal grada Koprivnice: <https://koprivnica.hr/novosti/nova-knjiga-ivo-cicin-masansker-slobodan-prostor-ili-kako-smo-zivjeli-promjene/> (pristupljeno: 2.9.2023.)

7. Popis slika

1. Slika 9. Glas Podravine, 6.10.1989.g. (izvor:
<http://library.foi.hr/glas/pregled.aspx?v=0&z=535&godina=1989&broj=039&stranica=001>)
2. Slika 10. Glas Podravine o ekologiji, 27.1.1989.g. (izvor:
<https://library.foi.hr/glas/pregled.aspx?v=0&z=617&godina=1989&broj=003&stranica=010&u>)
3. Slika 11. Glas Podravine, 26.1.1990.g. (izvor:
<http://library.foi.hr/glas/pregled.aspx?v=0&z=535&godina=1990&broj=003&stranica=003&u>
)
4. Slika 12. Poziv u članstvo Socijalističkog saveza, 23.2.1990. (izvor:
<https://library.foi.hr/glas/pregled.aspx?v=0&z=617&godina=1990&broj=007&stranica=002&u>
⇒)
5. Slika 13. Promoviranje Hrvatske seljačke stranke, 6.4.1990. (izvor:
<https://library.foi.hr/glas/pregled.aspx?v=0&z=617&godina=1990&broj=013&stranica=003&u>
⇒)
6. Slika 14. Savez socijalista Koprivnice poziva na glasanje, 4.5.1990. (izvor:
<https://library.foi.hr/glas/pregled.aspx?v=0&z=617&godina=1990&broj=017&stranica=002&u>
⇒)
7. Slika 15. Prikaz četnika, 19.10.1990. (izvor:
<https://library.foi.hr/glas/pregled.aspx?v=0&z=617&godina=1990&broj=041&stranica=012&u>
⇒)
8. Slika 16. Naslovnica Glasa Podravine, 28.12.1990.g. (izvor:
<http://library.foi.hr/glas/pregled.aspx?v=0&z=535&godina=1990&broj=051&stranica=001>)